

دری

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ ش

دری صنف ششم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

دری

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۸ هـ ش.

مشخصات کتاب

مضمون: دری

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش دری نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: ششم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامهٔ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۷ هجری شمسی

مکان چاپ: کابل

چاپخانه: مطبعهٔ بهیر

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفیﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسما گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهۀ سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادۀ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دست‌یابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دل‌سوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت‌کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هر نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندۀ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادۀ بهتر کنند و خوشه‌چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عنوان‌ها

حمد

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

الله جل جلاله

پرسش‌ها

- ما هر کار خیر را با نام کی آغاز می‌کنیم؟
- حمد در وصف کی سروده می‌شود؟

ثنا و حمد بی‌پایان خدا را — که صُنعش در وجود آورد ما را
وز انعامت همیدون چشم دارم — که دیگر باز نستانی عطا را
ز احسان خداوندی عجب نیست — اگر خط درکشی جرم و خطا را

خداوندا بدان تشریف عزت — که دادی انبیا و اولیا را
به حق پارسایان کز در خویش — نیندازی من ناپارسا را
خدایا! گر تو سعدی را برانی — شفیع آرد روان مصطفی را
محمد سید سادات عالم
چراغ و چشم، جمله انبیا را

سعدی

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- کلمه‌های (وضع، پارسایان، فضل و شفیع) را معنا کنید و در کتابچه‌های‌تان بنویسید.
- کلمه‌های جدید متن درس را با آواز بلند بخوانید و معنا کنید.
- جاهای خالی بیت زیر را با کلمه‌های مناسب در کتابچه‌های تان تکمیل کنید:

ثنا و........ بی پایان...... را — که.......... در........ آورد ما را

بشنو و بگو

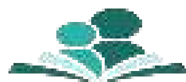
- به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های مشکل آن را بپرسید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.

- مفهوم بیت زیر را بگویید:

ز احسان خداوندی عجب نیست — اگر خط درکشی جرم و خطا را

- پیام اصلی درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

- سعدی شیرازی شاعر بزرگ و توانای زبان و ادبیات دری است. وی در قرن ششم هجری قمری می‌زیست. آثار مشهور او بوستان وگلستان می‌باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	حمد	ثناو صفت خداوند‌ﷻ
۲	صُنع	آفریدن
۳	عطا	بخشش
۴	همیدون	همین دم، هم اکنون
۵	شفیع	شفاعت‌کننده
۶	انعام	نعمت دادن
۷	سادات	جمع سیّد
۸	خط درکشی	عفو کنی
۹	نستانی	نگیری

۱۰	جرم	گناه
۱۱	خطا	گناه، اشتباه
۱۲	تشریف	بزرگ داشتن
۱۳	پارسایان	پرهیزگاران
۱۴	روان	جان، روح
۱۵	سید	سرور، آقا

برداشت خود را از متن درس درکتابچه‌های تان بنویسید.

نعت

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- به نظر شما نعت در وصف کی سروده می‌شود؟
- پیشوا و رهنمای ما مسلمانان کی است؟

بعد از این گوییم نعـــت مصطفـــی　　آن‌که عالم یافت از نورش صفا
سیدالکونین و ختـــم المـرسلیـــن　　آخر آمد، بود فخـــــر الاّولیـن
آن‌کــه آمــدـ نه فلـک معــــراج او　　انبیـــا و اولیـــا محتـــاج او
شد وجــــودش رحمــةاللّعالمیـن　　مسجد او شد همه روی زمین

صد هزاران رحمت جـان‌آفریـــــن
بر وی و برآل پاک طاهـــرین

آن‌که شــدیارش ابــوبکــر و عمــر
از سر انگشت او شق شد قمر

صاحبش بــودند عثـــمان و علـــی
بهر آن گشتــند در عالم ولـــی

آن یکی کان حیـــا و حلـــم بـــود
و آن دگـــر باب مدینه علم بود

آن رسول‌الله که خــیرالناس بــود
عم پاکش، حمـزه و عباس بود

هــردم از ما صــد درود و صـــــد سـلام
بر رسـول و آل و اصحـــابش تمـــام

عطار

بخوان و بنویس

- o متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- o کلمه‌های مشکل درس را بیرون‌نویس کنید.
- o چند شاگرد به ترتیب کلمه‌های انبیا، حلم و حیا را روی تخته املا بنویسند.

بشنو و بگو

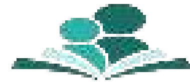
- o به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- o در گروه‌ها پیرامون مفهوم متن درس بحث نمایید.
- o شعری را که خواندید در وصف کی سروده شده بود؟

○ منظور شاعر از بیت زیر چیست:

بعد از این گوییم نعت مصطفی　　　　آن‌که عالم یافت از نورش صفا

○ شعری را که خواندید نام شاعرش چیست؟

به دوستانت بگو

شیخ فریدالدین عطار نیشاپوری، یکی از معروف‌ترین شاعران و عارفان زبان و ادبیات فارسی دری است. وی در سال ۵۴۰ هجری قمری در نیشاپور خراسان به دنیا آمد و در سال ۶۱۳ هجری قمری وفات نمود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نعت	صفت حضرت محمد ﷺ
۲	ختم‌المرسلین	خاتم پیامبران
۳	کونین	هر دو جهان
۴	فخرالاولین	افتخار نخستین
۵	معراج	بالا رفتن
۶	طاهرین	پاکان

۷	آل	خانواده
۸	رحمةاللّلعالمین	رحمت برای تمام عالمیان
۹	خیرالناس	بهترین مردم
۱۰	حلم	بردباری، صبر

پیرامون سجایا و اخلاق حضرت محمدﷺ چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

حضرت علی رضی الله عنه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با مقام والای حضرت علی رضی الله عنه بیشتر آشنا شوند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید حضرت علی رضی الله عنه خلیفهٔ چندم اسلام است؟

حضرت علی رضی الله عنه خلیفهٔ چهارم اسلام و پسر کاکای حضرت محمد صلی الله علیه وسلم است. نام پدرشان ابوطالب می‌باشد.

حضرت علی﵁ در مکهٔ معظمه به دنیا آمده است. وی بعد از رحلت حضرت عثمان به خلافت برگزیده شد.

حضرت علی﵁ شخص شجاع و دلیر بود. در راه نشر دین مقدس اسلام رشادت و پایمردی‌های بسیار نمود. به دلیل دلاوری و غیرت‌شان حضرت پیامبرﷺ به او لقب اسدالله (شیر خدا﷯) را داده بود، که تا هنوز به این لقب یاد می‌شود. حضرت علی﵁ بعد از مدت پنج سال خلافت به دست یک‌تن خوارج به نام عبدالرحمن ابن ملجم به شهادت رسید.

اینک دو گفتهٔ بسیار سودمند و گرانبار حضرت علی﵁ را می‌خوانیم و آن را سرمشق خویش قرار می‌دهیم:

- همنشین بی‌خرد مباش که کار زشت خود را زیبا جلوه می‌دهد و دوست دارد تو همانند او باشی.

- با مردم آن‌گونه معاشرت کنید، که اگر مُردید برشما اشک ریزند و اگر زنده ماندید، با اشتیاق سوی شما آیند.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و یک جمله را به انتخاب خود بیرون‌نویس کنید.
- چند شاگرد به نوبت کلمه‌های پیامبر، شجاع، مسلمین و خلافت را روی تخته املا

بنویسند.

- جملهٔ زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و تکمیل کنید:

حضرت علی خلیفهٔ.......... اسلام و پسر کاکای.............................. است.

- جدول زیر را روی تخته ترسیم کنید و لقب‌های چهار یار پیامبر گرامی را در مقابل نام شان بنویسید:

حضرت ابوبکر	
حضرت عمر	
حضرت عثمان	
حضرت علی	

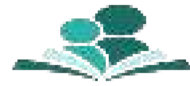

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس گوش فرا داده و نکات مهم آن را به دوستان تان بگویید.
- در گروه‌ها پیرامون متن درس باهم مباحثه نمایید.
- حضرت علی رضی الله عنه در کجا تولد شد؟
- معنای کلمه‌های مقدس و رشادت چیست؟

○ حضرت علی﷛ توسط کی به شهادت رسید؟

به دوستانت بگو

حضرت علی﷛ با فاطمۀ زهراء دخت محبوب حضرت محمدﷺ ازدواج کرد که حضرت امام حسن، امام حسین، بی بی زینب، بی بی گلثوم و بی بی رقیه از فرزندان مبارک ایشان بودند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	برگزیده	انتخاب شده	۳	نشر	پخش نمودن
۲	رشادت	دلیری	۴	مقدس	پاک

کارخانه‌گی

کلمه‌های (خلافت، برگزیده و نشر) را در جمله‌های مناسب به کار برده و در کتابچه‌های خود بنویسید.

اندرزهای سودمند

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- اندرز فوق چه مفهوم دارد؟
- به نظر شما اندرز، در زنده‌گی ما چه تاثیری می‌تواند داشته باشد؟

۱– از آموختن علم و پیشه عار مدار.

۲ – در وقت غضب، شکیبایی و حوصله، در وقت بدی عفو و گذشت.

۳- رضای وجدان بزرگترین مسرت برای انسان است.

٤- حق سنگین و مشکل؛ اما خوشایند است و باطل سبک؛ اما دردناک و خطرناک.

۵- چون بدی کردی، عفو بخواه و چون بد دیدی، ببخش.

٦- ادب خرجی ندارد؛ ولی می‌تواند همه چیز را خریداری کند.

۷- آن کس که به کم خرسند است، بیش از دیگران دارد.

۸- آن کس که اراده و استقامت دارد، روی شکست نمی‌بیند.

۹- هرقدر به دیگران احترام بگذاریم، به ما احترام خواهند گذاشت.

۱۰- آسوده حال کسی است که بردبار باشد.

۱۱- سکه‌ها همیشه سرو صدا می‌کنند؛ اما پول‌های کاغذی همیشه ساکن اند؛ پس وقتی ارزش شما زیاد می‌شودکه ساکن و فروتن باقی بمانید.

۱۲- زمین خوردن شکست نیست ؛ از زمین بلند نشدن شکست است.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های جدید آن را یادداشت نمایید.
- واژه‌های (پیشه، شکیبایی، گذشت، حق و باطل) را بیرون‌نویس کرده با آواز بلند بخوانید.

- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید وجاهای خالی آن را با کلمه‌های داخل چوکات تکمیل کنید:

سعادت، سنگین، بزرگترین

۱. قناعت سبب ------ است.

۲. حق ------ و مشکل؛ اما خوشایند است.

۳. رضای وجدان ------ مسرت برای انسان است.

بشنو و بگو

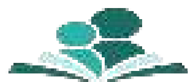
- به خواندن متن درس گوش فرا دهید و اشتباهات تان را اصلاح نمایید.
- در گروه‌ها پیرامون اندرزها باهم مباحثه نمایید.

- آموختن اندرز و عمل به آن، سبب چه می‌شود؟

- پیام اندرز زیر چیست:

- قناعت سبب سعادت است.

به دوستانت بگو

اندرزها سخنان بزرگان است که در ادبیات دری به آن پرداخته شده و جهت ایجاد تغییرات مثبت در افراد و اصلاح جامعه به کار برده می‌شود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	اندرز	پند، نصیحت	۶	معتقد	باورمند
۲	غضب	قهر	۷	شکیبایی	صبر و تحمل
۳	عفو	بخشش	۸	عار	ننگ
۴	پیشه	کار	۹	استقامت	ایستاده‌گی، پایداری
۵	مسرت	خوشی	۱۰	بردبار	صبرکننده

کارخانه‌گی

اندرزها را درکتابچه‌های خود رونویس کنید.

بهار

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اسم عام را در متن درس مشخص کنند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- نشانه‌های آمدن فصل بهار کدام‌ها اند؟

در موسم بهار جهان زیبایی خاص به خود می‌گیرد. درخت‌ها شگوفه‌های رنگارنگ به سر می‌زنند. کوه‌ها و دشت‌ها لباس زمردین به تن می‌کنند.

دهقانان با شوق و شعف زمین‌ها را قلبه می‌کنند و تخم می‌پاشند. صدای دریاهای

مست و خروشان و نغمه‌های دلاویز پرنده‌گان و چرچر گنجشکان گوش‌ها را نوازش می‌کند.

در فصل بهار کودکان و نوجوانان اعم از پسر و دختر، با چهره‌های بشاش سوی مکتب روان می‌شوند و جهان چهرۀ جدیدی به خود می‌گیرد.

پس بر ما لازم است تا از این موسم نیکو و خوب، درست استفاده نماییم، کار کنیم، زحمت بکشیم و درس بخوانیم.

بـار دگـر فصـل بهـاران رسید   موسـم سـرو وگل و ریحـان رسید

بلبل شـوریـده به بـستان رسید   مست و پرافشان و غزل‌خوان رسید

غنچۀ من ای دلک تنگ من - باز شو

رو به چمـــن نالۀ بلبـــل شنـــو

دشت و دمن خرم و شادان نگر   هـر طـرف از لالـه چـراغان نگر

خـیل غـزالان بـه بـیابـان نگر   سـرخـوش و آزاد و خرامان نگر

ای دل درماندۀ بی تاب و تب- چند خواب

خیز و زمانی سوی صحـــرا شتـــاب

ابراهیم صفا

بخوان و بنویس

○ متن درس را خاموشانه بخوانید و یک جمله در مورد فصل بهار بنویسید.

○کلمه‌های گنجشکان، شعف و چمن را روی تخته بنویسید و معنا نمایید.

○ اسم عام را در متن نشان دهید و در کتابچه‌های خود بنویسید.

– مفهوم بیت زیر را در کتابچه‌های تان بنویسید:

غنچهٔ من ای دلک تنگ من – باز شو

رو به چمن نالهٔ بلبل شنو

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

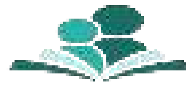
در گروه‌ها پیرامون فصل بهار بحث نمایید.

○ در فصل بهار چه تغییری در طبیعت به وجود می‌آید؟

○ تصویرهای زیر، بیانگر چه چیز است، بیان کنید.

به دوستانت بگو

اسم عام: آن است که بین افراد همجنس مشترک باشد و بر هریک از آن‌ها دلالت کند؛ مانند: پسر، دختر، باغ، کتاب و...

ما باید در فصل بهار نهال‌شانی کنیم تا از خشک‌سالی جلوگیری گردد؛ همچنان در حفاظت و آبیاری نهال‌ها توجه جدی نماییم.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شعف	خوشحالی
۲	اعَم	به شمول
۳	مملو	پُر
۴	دلاویز	دلکش
۵	بشاش	خوشحال
۶	بِستان	گلزار
۷	تاب و تب	سوز وگداز

کارخانه‌گی

پیرامون فصل بهار در پنج سطر یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید.

محجوبۀ هروی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با شخصیت ادبی محجوبۀ هروی آشنا شوند.

پرسش‌ها

- چه فکر می‌کنید محجوبۀ هروی کی بود؟

نامش محجوبه، نام پدرش منشی ابوالقاسم است. در جدی سال ۱۲۸۵ هجری شمسی در بادغیس چشم به جهان گشود.

علوم مروج و زبان عربی را نزد پدر و مادر خود فراگرفت. این شاعر دارای طبع روان بوده و به سرودن انواع مختلف شعر، دسترسی کامل داشت.

محجوبه در انشا و حسن خط لیاقت و مهارت به سزایی داشت، مجموع بیت‌های سروده شدهٔ وی به پنج هزار بیت می‌رسد. این بانوی فاضل در حوت سال ۱۳۴۵ هجری شمسی چشم از جهان فرو بست.

نمونهٔ سخن:

صیقل زن، از آیینهٔ دل، زنگ برانداز
برشاهد مقصود پس آنگه نظر انداز
جهدی کن و از سنگ سیه لعل به دست آر
فرهاد صفت کوه به سعی از کمر انداز
سرسبز کن از علم و هنر باغ وطن را
چون نخل برومند به مردم ثمر انداز
از زاویهٔ غافلی و جهل بیرون آی
بر شارع آگاهی و دانش گذر انداز
انسان رسد آن‌جا که مَلَک راه ندارد
بر مرتبهٔ عالی انسان نظر انداز
غواص محیطِ خرد و علم و ادب شو
برگوش دل از لؤلؤِ حکمت بهر انداز
پیرایه ده شاهد رعنای وطن باش
بر کِسوتش از علم، طراز دگر انداز
محجوبه، به مطمورهٔ غفلت نتوان بود
با روی نهان برقع غفلت ز سر انداز

بخوان و بنویس

- متن درس را بخوانید و واژه‌های جدید آن را بیرون نویس کنید.
- چند تن از شاگردان به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- با استفاده از واژه‌های جدید درس و به انتخاب خود، هرکدام یک جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.
- مفهوم بیت زیر را در چند سطر بنویسید:

سرسبز کن از علم و هنر باغ وطن را

چون نخل برومند به مردم ثمر انداز

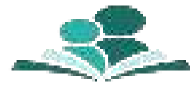
بشنو و بگو

- پیرامون مفهوم متن شعر درگروه‌ها مباحثه نمایید.
- محجوبهٔ هروی کی بود و در کجا به دنیا آمد؟
- مجموعهٔ بیت‌های سروده شدهٔ محجوبهٔ هروی چند است؟
- پیام بیت زیر چیست؟

صیقل زن، از آیینهٔ دل، زنگ برانداز

برشاهد مقصود پس آنگه نظر انداز

به دوستانت بگو

سرزمین باستانی ما شاعران و دانشمندان زیادی را در دامان پر مهر خود پرورش داده است، که محجوبهٔ هروی یکی از آن‌ها می‌باشد؛ علاوه بر این زنان دیگری نیز مانند: رابعهٔ بلخی، آمنهٔ فدوی، مخفی بدخشی، عایشهٔ درانی و... در عرصهٔ شعر و ادب زبان فارسی‌دری نقش به سزایی را ایفا نموده اند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	منشی	نویسنده	۸	غواص	آبباز
۲	مهارت	ماهر بودن درکاری	۹	لؤلؤ	مروارید
۳	صیقل	جلادار	۱۰	پیرایه	زیور
۴	مقصود	قصد شده، خواسته	۱۱	کسوت	لباس
۵	جهد	کوشش	۱۲	طراز	نقش و نگار
۶	نخل	درخت خرما	۱۳	مطموره	زندان
۷	شارع	راه بزرگ	۱۴	بُرقع	روپوش، چادری

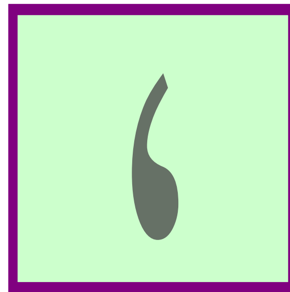

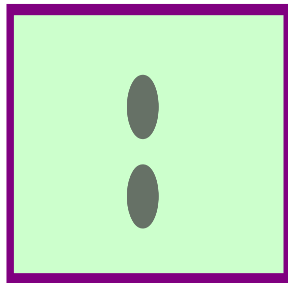
کارخانه‌گی

نظم را به نثر تبدیل نمایید و در کتابچه‌های خود بنویسند.

کامه و شارحه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، کامه و شارحه را بشناسند و جای کار برد آن را بیاموزند.

پرسش‌ها

- شما قبلاً در مورد کامه و شارحه چیزی خوانده اید؟

کامه یا فاصله (،)

برای جدا کردن کلمه‌ها، فقره‌ها و جمله‌ها به کار می‌رود؛ مانند:

- **نیکو کاری، خصلت مؤمنان است.**
- **خالده، در صحبت کردن، خرج کردن، غذا خوردن و سایر امور زنده‌گی اعتدال**

را رعایت می‌کند.

- **من کتاب‌های دری، ریاضی، انگلیسی و پشتو را از بازار خریدم.**
- **دیروز برادرم گفت: در باغچهٔ خود درخت‌های میوه‌دار؛ مانند: شفتالو، سیب، ناک، توت، زردآلو، بادام و درختان بی‌میوه؛ چون: بید، چنار، پشه‌خانه غرس می‌نمایم، تا از میوه وسایهٔ آن‌ها استفاده شود.**

شارحه یا دو نقطه (:)

برای شرح و بیان یک مطلب در جمله به کار می‌رود؛ مانند:

- **معلم به شاگرد گفت: نظافت، نظم و دسپلین و آداب معاشرت را در زنده‌گی رعایت کنید.**

معلم ما می‌گفت: همیشه صادق، راست‌کار و وظیفه‌شناس باشید.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و جمله‌یی بنویسید که در آن کامه به کار رفته باشد.
- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- متن زیر را در کتابچه‌های خود نوشته، نشانه‌گذاری کنید:

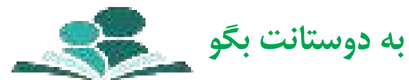
(شاعران بزرگ زبان دری عبارتند از: سنایی غزنوی نظامی گنجوی سعدی مولانا جلال الدین محمد بلخی بیدل صایب و...)

- چند شاگرد به نوبت با استفاده از مثال‌های متن درس جمله‌هایی را روی تخته بنویسند که نشانه‌های (،) و (:) در آن استفاده شود.

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون موضوع درس بحث کنید.
- موارد کاربرد کامه و شارحه را بیان نمایید.
- برداشت‌تان از متن درس چیست؟

به دوستانت بگو

کاربرد نشانه‌ها در نگارش از اهمیت ویژه‌یی برخوردار است؛ زیرا کاربرد هر نشانه مفاهیم جمله‌ها را مشخص و واضح ساخته در درست خواندن متن، ما را کمک می‌کند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	فقره	قسمتی از جمله
۲	اعتدال	میانه‌روی
۳	غرس	درخت نشاندن
۴	خصلت	خوی و عادت
۵	شرح	واضح ساختن

چند جمله در کتابچه‌های کارخانه‌گی تان بنویسید و در آن کامه و شارحه را به کار ببرید.

وطن ما

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت وطن را بدانند و فعل را در متن درس مشخص نمایند.

پرسش‌ها

- چرا وطن خود را دوست داریم؟
- چرا وطن ما را قلب آسیا می‌گویند؟

وطن ما افغانستان است. این کشور زیبا و دوست‌داشتنی، از نیاکان ما به میراث مانده است. در این سر زمینِ پهناور اقوام مختلفی؛ چون: تاجک، پشتون، ازبک، هزاره، ترکمن، بلوچ، پشه‌یی، نورستانی، گجر، ایماق و... زنده‌گی می‌کنند،که

هرکدام آن‌ها دارای زبان، فرهنگ و عنعنه‌های گوناگون اند. هر یک به زبان، فرهنگ و عنعنات همدیگر احترام می‌گذارند و باهم برادر و برابر اند.

وطن عزیز ما در قلب آسیا موقعیت دارد؛ چنانکه شاعری گفته است:

وطـن ای نـام نیکـت جـاودانی

مـبادا بی تـو مـا را زنـده گـانی

تـو قلب آسیـــا، مهـــد دلیـران

تـو تـاج عـزت آزاده گـــانی

ما وطن خود را بسیار دوست داریم؛ هیچگاه نمی‌خواهیم تا این خطهٔ باستانی و تاریخی مورد تهاجم بیگانه‌گان قرار گیرد. درصورت تهاجم بیگانه‌گان، چون مشت واحد در مقابل دشمنان ایستاده‌گی خواهیم کرد.

مردم ما صلح‌دوست، غیور، ترقی‌خواه و زحمت‌کش بوده، به معارف و دانش‌اندوزی علاقه‌مند می‌باشند.

ای وطـن تـو زادگاه مـردم داناسـتی

در سرافرازی و غیرت از همه بالاسـتی

زادگاه جامی وخوشحال و مولانای بلخ

از سـنایی و عـطار و بـوعلی سیناسـتی

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- با استفاده از واژه‌های جدید درس، چند جمله بنویسید.
- مفهوم شعر زیر را بنویسید:

ای وطـن تــو زادگاه مـردم دانـاسـتی
در سرافرازی و غیــرت از همه بالاســتـــی
زادگاه جامی وخوشحال ومولانای بلخ
از ســنایی و عــطار و بــوعلی ســیناســتی

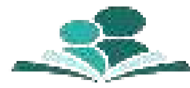

بشنو و بگو

- در گروه‌ها راجع به مفهوم متن درس بحث نمایید.
- به خواندن متن درس با دقت گوش دهید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- مفهوم درس را بیان کنید.
- چند جمله در مورد وطن بگویید.
- مفهوم شعر زیر چیست:

وطن ای نام نیکت جاودانی　　مبادا بی تو ما را زنده‌گانی
تو قلب آسیــا، مهد دلیران　　تو تـاج عزت آزاده‌گــانی

به دوستانت بگو

وطن ما افغانستان است. این کشور زیبا و دوست‌داشتنی، از نیاکان ما به میراث مانده است. در این سرزمینِ پهناور اقوام مختلفی؛ چون: تاجک، پشتون، ازبک، هزاره، ترکمن، بلوچ، پشه‌یی، نورستانی، گجر، ایماق و... زنده‌گی می‌کنند،که هرکدام دارای زبان، فرهنگ و عنعنه‌های گوناگون بوده و باهم برادر و برابر اند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	نیاکان	پدرکلان‌ها	۴	مهد	گهواره
۲	تهاجم	هجوم، حمله	۵	خِطه	سرزمین
۳	پهناور	وسیع			

کارخانه‌گی

پیام درس را درکتابچه‌های خود بنویسید.

بالاحصار کابل

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، دربارۀ بالاحصار کابل معلومات حاصل نموده و اهمیت تاریخی آن را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- بالاحصار درکدام قسمت کابل موقعیت دارد؟

بالاحصار کابل، به نام قلعۀ شاهی نیز یاد می‌شود و یکی از بناهای تاریخی کشور ما است که در قسمت جنوب شهر کابل و در بالای تپه‌یی موقعیت دارد.

این تعمیر با شکوه که اکنون نیز بخشی از دیوارهای آن پا برجاست، در زمان یکی از فرمانروایان مقتدر وطن اعمار گردیده بود که محل زنده‌گی آن‌ها به شمار می‌رفت و به حیث یک قلعۀ جنگی نیز از آن استفاده می‌شد. در اطراف این قلعه خندق‌های عمیق حَفر گردیده بود، تا دشمنان، متجاوزان و جنگ‌جویان نتوانند به آسانی این قلعه را تصرف نمایند.

بالاحصار کابل در زمان سلطنت تیمورشاه درانی، اهمیت زیادی پیدا کرد. تیمورشاه بین سال‌های (۱۱۵۱-۱۱۷۳) هجری شمسی در افغانستان پادشاه بود. او پایتخت سلطنت خود را از کندهار به کابل انتقال داد. وی با خانواده، قطعه‌های نظامی و گارد (محافظان) شاهی در داخل بالاحصار زنده‌گی می‌کرد. بعد از او این قلعۀ بزرگ، مرکز بود و باش پادشاهان قرار گرفت.

این قلعۀ زیبا (بالاحصار) در سال ۱۸۷۹ میلادی مطابق ۱۲۵۸ هجری شمسی در زمان سلطنت امیر محمد یعقوب‌خان و هنگام جنگ دوم افغان و انگلیس حریق و ویران گردید. بعدها بعضی قسمت‌های آن ترمیم و مورد استفاده قرار گرفت. زمانی پوهنتون حربی که مرکز آموزش و پرورش افسران نظامی بود، در آنجا فعالیت داشت؛ اما امروز فقط چند قطعۀ نظامی در آنجا قرار دارد.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و با استفاده ازکلمه‌های داخل چوکات جاهای خالی آن را تکمیل کنید:

قلعۀ شاهی
حکومت
قلعۀ جنگی
ویران

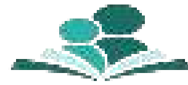
- تیمورشاه شهر کابل را مرکز ---------- خویش قرار داد.
- بالاحصار در جنگ دوم افغان و انگلیس --------- گردید.
- بالاحصار کابل به نام --------- نیز یاد می‌شود.
- به حیث یک ---------- استفاده می‌شد.

بشنو و بگو

- بالاحصار کابل در کجا موقعیت دارد؟
- بالاحصار کابل در زمان کدام پادشاه اهمیت فوق‌العاده پیدا کرد؟
- با کلمه‌های زیر جمله‌های مناسب بسازید:

(حَفر، زیست و خندق)

به دوستانت بگو

○ بالاحصار کابل در قرن‌های دوم الی پنجم میلادی به شکل اثر مذهبی بنا یافته است و نظر به بعضی از شواهد نیایشگاه بودایی آن زمان بوده که با مرور زمان تبدیل به یک قلعهٔ جنگی شده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	خندق	چقری پر از آب
۲	حَفر	کندن
۳	نیایش‌گاه	عبادتگاه
۴	سلاطین	پادشاهان
۵	تهاجم	به همدیگر هجوم کردن، یورش آوردن

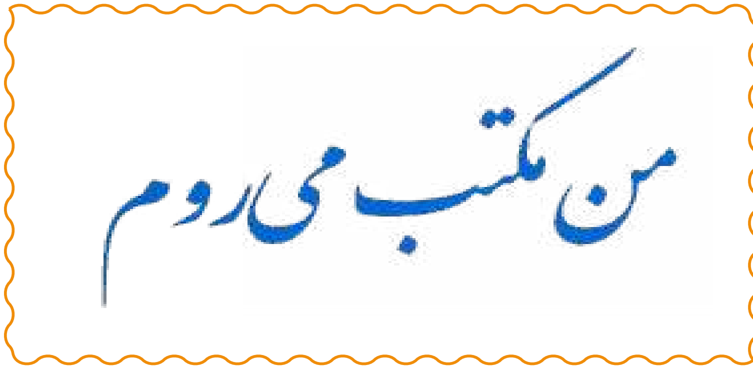

کارخانه‌گی

در مورد اهمیت تاریخی بالاحصار چند سطر درکتابچه‌های خود بنویسید.

فعل

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل را بشناسند.

پرسش‌ها

○ در جملهٔ بالا کلمهٔ «می‌روم» از نگاه دستور زبان دری چه نامیده می‌شود؟

فعل کلمه‌یی است که به اجرای کار و بیان حالتی دلالت کند و به یکی از زمان‌های سه‌گانه (گذشته، حال و آینده) تعلق داشته باشد.

فعل ماضی

فعل ماضی یا گذشته آن است که بر وقوع کاری در زمان گذشته دلالت کند؛ مانند:

من دیروز به مکتب رفتم.

زمان گذشته (ماضی)

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	رفتم	رفتی	رفت
جمع	رفتیم	رفتید	رفتند

فعل حال

آن است که بر انجام کاری در زمان حال دلالت کند؛ مانند:

من به مکتب می‌روم.

زمان حال

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	می‌روم	می‌روی	می‌رود
جمع	می‌رویم	می‌روید	می‌روند

فعل مستقبل (آینده)

آن است که اجرای کار یا بیان حالتی را در زمان آینده نشان دهد؛ مانند:

من فردا به مکتب خواهم رفت.

زمان آینده (مستقبل)

شخص	متکلم	مخاطب	غایب
مفرد	خواهم رفت	خواهی رفت	خواهد رفت
جمع	خواهیم رفت	خواهید رفت	خواهند رفت

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و هرکدام یک جمله بنویسید که فعل در آن به کار رفته باشد.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید؛ سپس با کلمه‌های داخل چوکات آن را تکمیل کنید:

- من دیروز به مکتب ----------.
- احمد و شریف به کابل -----------.
- ما در هفتهٔ آینده به مزارشریف ------------.

رفتم
می‌روند
خواهیم رفت

بشنو و بگو

- زمان‌های فعل را بیان کنید.
- فعل حال را تعریف کنید.
- فعل ماضی و مستقبل از هم چه فرق دارند؟

به دوستانت بگو

- فعل کلمه‌یی است که به اجرای کار و بیان حالتی دلالت کند و به یکی از زمان‌های سه‌گانه (گذشته، حال و آینده) تعلق داشته باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	فعل	عمل، کار
۲	دلالت	رهنمایی
۳	تعلق	بسته‌گی، ارتباط
۴	مستقبل	آینده

شش جمله‌یی که به زمان حال، گذشته و آینده تعلق داشته باشد، درکتابچه‌های خود بنویسید.

علم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت علم را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آموختن علم در زنده‌گی ما چه تاثیری دارد؟

ذره از علم و هنر خورشید تابان می‌شود

مور اگر عرفان بیاموزد سلیمان می‌شود

خاک بی‌مقدار را علم و هنر زر می‌کند

سنگ زیر تربیت، لعل بدخشان می‌شود

مـــرد بـــی تعلـیم مـــانـــد در حجـاب انـــزوا
زن ز پهـلوی تمـــدن مـــرد میـــدان می‌شود

بـاغ گـل بی سـرپـرسـتی زود گـردد خـارزار
شـوره زار از تـربیـت روزی گـلستان می‌شود

کی نهـال جهـل دارد جـــز نـدامـت حـاصلی
هرکه شـد محـروم علم آخر پـشیمان می‌شود

راحت و آسایشی گر هست در علم است و بس
آدم بـــی علـم در دنیـــا پــــریشـــان می‌شود

کی بـود تـنها بـه دنـیا تـیره‌روز و بـی وقـار
خـانـۀ عقبـای جـاهـل نیـز ویـران می‌شـود

شایق جمال

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- بیت نخست شعر را اساس قرار داده، برداشت تان را در دو سطر بنویسید.
- کلمه‌های جدید درس را روی تخته بنویسید و معنا کنید.

بشنو و بگو

o شاگردان به صورت گروهی در مورد متن با هم بحث کنند.

o شعری را که خواندید در مورد چه بود؟

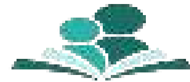
oعلم در زنده‌گی انسان‌ها چه ارزش دارد؟

o بیت زیر را معنا کنید:

راحت وآسـایشی گرهست در علم است و بس

آدم بـی عـلـم در دنیـا پـــریشـــان می‌شـود

به دوستانت بگو

o میر غلام حضرت شایق جمال فرزند حافظ میرجمال‌الدین از جملهٔ سخنوران نازک‌خیال و نامدار کشور ما می‌باشد. او در سال ۱۲۷۵ هجری‌شمسی دیده به جهان گشود و در سال ۱۳۵۳ هجری‌شمسی چشم از دنیا پوشید. از وی دو دیوان به جای مانده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	عرفان	شناختن، خداشناسی
۲	حجاب	چادر، روپوش
۳	انزوا	گوشه‌گیری
۴	تمدن	شهرنشین شدن

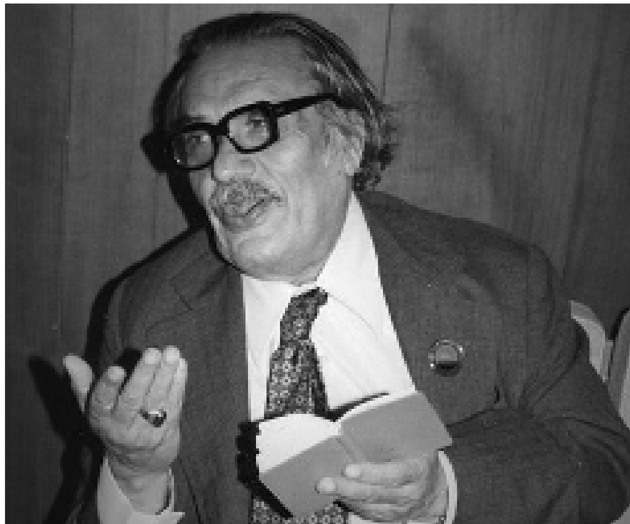
شماره	لغت	معنا
۵	بی‌وقار	بی‌شخصیت
۶	عقبا	آخرت

برداشت تان را در مورد ارزش و اهمیت علم در کتابچه‌های خود بنویسید.

استاد خلیل‌الله خلیلی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با زنده‌گینامهٔ استاد خلیل‌الله خلیلی آشنا شوند.

پرسش‌ها

- درتصویر چه می‌بینید؟
- آیا نام خلیل‌الله خلیلی را شنیده اید؟

استاد خلیل‌الله خلیلی فرزند میرزا محمد حسین، مستوفی‌الممالک عهد امیرحبیب‌الله خان در «۱۲۸٤ هـ ش.» در شهر کابل به دنیا آمد. مادرش از

کوهستان ولایت کاپیسا و پدرش از جبل‌السراج پروان بود.

استاد خلیلی در نظم و نثر، آثار استادانه‌یی از خود باقی گذاشته است. مقاله‌های تحقیقی و اشعارش در مجله‌های کابل از جمله در مجلهٔ آریانا و سایر نشریه‌ها به چاپ رسیده است. وی در «بهار ۱۳۶۶ خورشیدی» در شهر اسلام‌آباد کشور پاکستان درگذشت.

جسد وی ۲۵ سال پس از درگذشتش از پاکستان به کابل منتقل گردیده و با مراسم رسمی در محوطهٔ پوهنتون کابل، در کنار آرامگاه سید جمال‌الدین افغان به خاک سپرده شد.

نمونهٔ سخن

ناله بــه دل شــد گره، راه نیــستان کجــاست
سینه قفس شد به من، طرف بیابان کجــاست
اشــک به خــونم کشـــید، آه به بادم سپرد
عقل به بنــدم فگــند، رخنهٔ زندان کجـــاست
خوب و بــد زنــده‌گی، بر ســر هم ریختنـــد
تا کند از هم جــدا، بازوی دهقان کجـــاست
مــرد نمیرد بــه مرگ، مرگ از او نام جُســـت
نام چو جاوید شــد، مردنش آسان کجـــاست

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد در مورد شخصیت ادبی استاد خلیلی یک یک جمله بگویند.
- کلمه‌های (عهد، استاد و آثار) را در جمله‌های مناسب به کار ببرید.
- مفهوم بیت‌های زیر را در کتابچه‌های خود در چند سطر بنویسید:

ناله بـه دل شد گره، راه نیستان کجاست

سینه قفس شد به من، طرف بیابان کجاست

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون شخصیت ادبی استاد خلیل‌الله خلیلی بحث کنید.
- استاد خلیلی کی بود؟
- استاد خلیلی در کدام سال و درکجا تولد یافت؟
- در جملۀ زیر، فعل ماضی قریب کدام است؟
- استاد خلیلی در نظم و نثر، آثار استادانه‌یی از خود باقی گذاشته است.

به دوستانت بگو

مرد نمیرد به مرگ، مرگ از او نام جُست

نام چو جاوید شد، مردنش آسان کجاست

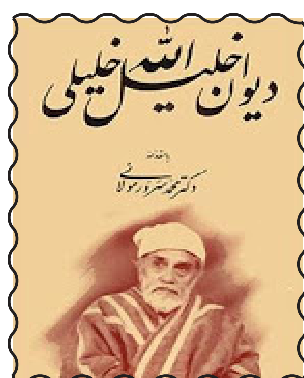
لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	مستوفی‌الممالک	وزیر مالیه
۲	جاوید	پاینده، همیشه

کارخانه‌گی

در مورد شخصیت استاد خلیل‌الله خلیلی آنچه می‌دانید در کتابچه‌های خود بنویسید.

صبر و شکیبایی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم صبر و شکیبایی را بدانند و فعل حال را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- نوشتهٔ بالا چه معنا می‌دهد؟
- به نظر شما، صبر و شکیبایی به انسان چه می‌بخشد؟

صبر و شکیبایی نیرویی است که انسان را در مقابل دشواری‌ها مقاومت بخشیده، طاقت و توانایی فرد را بلند می‌برد. شخص را جرأت می‌دهد که با همه نابسامانی‌ها مقابله کند. انسان صبور هیچ‌گاه از سختی‌ها و ناملایمت‌هایی که در زنده‌گی برایش رخ می‌دهد، نمی‌هراسد و با آن مقابله می‌کند؛ چنانکه خداوند متعال می‌فرماید: از

صبر کمک بگیرید.

کسانی که از صبر و شکیبایی در امور زنده‌گی کار می‌گیرند، مأیوس نمی‌شوند و هیچگاه زبان به شکوه و شکایت باز نمی‌نمایند. خیالات و تشویش نمی‌تواند ایشان را تحت تاثیر قرار دهد. چنین اشخاص در تمام کارها کامیاب و مؤفق می‌گردند و زنده‌گی را بدون تشویش سپری می‌نمایند؛ بزرگان در این مورد چنین گفته اند:

۱- صبر، نصف ایمان و یقین همهٔ ایمان است.

۲- صبر، تلخ است، اما بر شیرین دارد.

۳- شریف‌ترین اخلاق، تواضع، بردباری و نرم‌خویی است.

٤-صبر، کارها را آسان می‌سازد.

بخوان و بنویس

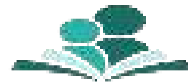
- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌های حال را در آن مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- اندرز (**صبر کارها را آسان می‌سازد.)** را با آواز بلند بخوانید و مفهوم آن را بگویید.
- دربارهٔ صبر و شکیبایی آنچه می‌دانید بنویسید.
- با استفاده از کلمه‌های درس چند جمله روی تخته بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش دهید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- معنای صبر و شکیبایی چیست؟
- در برابر دشواری‌ها چه باید کرد؟
- در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم مباحثه نمایید.
- فعل حال را در جملهٔ زیر مشخص نمایید:
- کسانی که از صبر و شکیبایی کار می‌گیرند، هیچگاه مأیوس نمی‌شوند.

به دوستانت بگو

- رسول اکرم حضرت محمدﷺ فرمود: هیچ چیزی با چیزی جمع نشد که برتر از جمع شدن بردباری با دانش باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شکیبایی	بردباری
۲	جرأت	دلاوری
۳	نابسامانی	مشکلات
۵	تواضع	فروتنی و احترام
۶	بر	ثمر
۷	مأیوس	ناامید

چند جمله در مورد صبر و شکیبایی درکتابچه‌های خود بنویسید.

چیستان‌ها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم چیستان را بدانند.

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید، گفتن چیستان برای ذهن و فکر چه فایده دارد؟

چیستان

عبارت از سخن پوشیده و سربسته است که به گونهٔ نظم و نثر بیان می‌گردد و طرف مقابل را به تفکر او می‌دارد تا معنای آن را دریابد؛ به گونهٔ مثال:

۱- برگ سبز چمنی ورق ورق می‌شکنی. ([illegible])

۲- آن چیست که در خانواده هفت‌تا است و در شهر سه‌تا. ([illegible])

۳- آن‌چیست که در قرن یکبار می‌آید، در دقیقه دو بار و در سال هیچ نمی‌آید.

(ق)

۴- عجایب صورتی دیدم در این دشت　　هزاران تیرخورده، زنده می‌گشت

([illegible])

چیستت؟ آن خوش درخت سبز نقاب — شـاخ‌هایش دوازده اند بـه حساب
از رهٔ هـوش گـر تـــو بـشماری — سی بـه هـــرشاخ، برگ پنـــداری
نصف هر برگ سـیاه همچون قیـــر — نصف دیگر سـفید همـچون شـــیر

(روز و شب و ماه و سال)

بخوان و بنویس

- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- دو شاگرد دو چیستان را روی تخته بنویسند و شاگردان دیگر بر اساس نوبت معنای چیستان‌ها را بگویند.

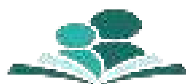

بشنو و بگو

- چیستان را تعریف کنید.
- معنای چیستان زیر چیست؟

عجایب صورتی دیدم در این دشت — هزاران تیر خوردهٔ زنده می‌گشت

- منظور از گفتن چیستان چه می‌باشد؟

به دوستانت بگو

- چیستان حافظه را کنجکاو می‌سازد و حل آن برای تقویت ذهن مفید می‌باشد.

کارخانه‌گی

چهار چیستان در کتابچه‌های خود بنویسید و روز آینده در صنف بخوانید.

مقام معلم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مقام والای معلم را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چرا معلم خود را احترام می‌کنیم؟

کیست می‌دانی معلـــم؟ آن‌کـــه نازد سروری
با همایون نام وی در زیـر چـــرخ چنبـــری
تا ابد آواره می‌گردیـد در صحـــرای جهـــل
خضر ره بین گر نکردی عقـل ما را رهبـــری

علم رخشان گوهری باشد بر اکلیـل حیــات

ارزش گوهر کی دانـد، گر نبـــاشـد گـــوهـــری

گوهر اندیشه را از تیره‌گی بخشــــد نـجات

گوهری دانـــــد کمـــال صنعـــت روشنگـــری

پایه‌یی وی از پدر والاتر آمـــد زانکـه هست

ارتبـــاط معنـــــــوی برتر ز ربــط پیـــــکری

مُلک دانش مُلک وی؛ اما نه با تیـــغ وسپـاه

عرش حکمـــت زان وی؛ لیکـــن نه با انگشتری

از فروغش آسمــــــان فضـل تابان تا ابـــــد

همچو تابان چرخ گـــردنده ز مــــاه و مشتـــری

خرم آن آموزگاری کز فصـــول ایـن کتـاب

می‌کند ما را به تحقیــــــق مطالـــــب رهبـــری

هست تعظیم معلـــــم آیـت عـِــز و شـرف

زان‌که باشـد پایــــه‌یی وی از پـــــی پیغمبـری

روز تجلیل معلـــم، جشـــن اربـاب دلســت

ای خوشا این جشن دل‌کش، ای خوشا این دلبری

استاد خلیل‌الله خلیلی

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌هایی را که در تلفظ آن مشکل دارید بیرون‌نویس کنید.
- چند شاگرد درس را به نوبت با آواز بلند بخوانند و معنا کنند.
- شعری را که خواندید، پیامش را در چند سطر بنویسید.

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم شعر باهم بحث نمایید.
- شعری را که خواندید، درباره چه بود؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

پایهٔ وی از پدر والاتر آمد زان‌که هست
ارتباط معنـــوی برتر ز ربــــط پیکــری

- واژه‌های زیر را معنا کنید:

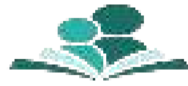
همایون.............

چنبری......................

گوهر..............................

جهل.................................

به دوستانت بگو

○ خضر: بر اساس برخی از روایت‌های اسلامی از پیامبران و بر اساس برخ دیگر از روایت‌ها، بندهٔ صالحی بوده است و از معجزاتش این بود که روی هر زمین خشکی که می‌نشست، زمین سبز و خرم می‌گشت. معنای خضر سبز می‌باشد. زنده‌گی خضر قبل از زمان موسی علیه‌السلام تا زمان حاضر و ادامهٔ زنده‌گیش تا آخر زمان پنداشته می‌شود و مجموع روایت‌ها گواه بر این است که خضر طولانی‌ترین عمر را در میان فرزندان آدم دارد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	سروری	آقایی	۹	پیکر	جسم
۲	همایون	مبارک	۱۰	عرش	عالمی که بالاترین عالم مخلوقات است
۳	چرخ	آسمان	۱۱	فضل	برتری
۴	چنبری	گِرد	۱۲	تعظیم	احترام کردن
۵	گوهر	دانه قیمت‌بها	۱۳	عِز	شان و شوکت
۶	اکلیل	حلقهٔ گل	۱۴	تجلیل	بزرگداشت
۷	جهل	نادانی	۱۵	ارباب	صاحبان
۸	معنوی	روحی	۱۶	دلکش	دلربا

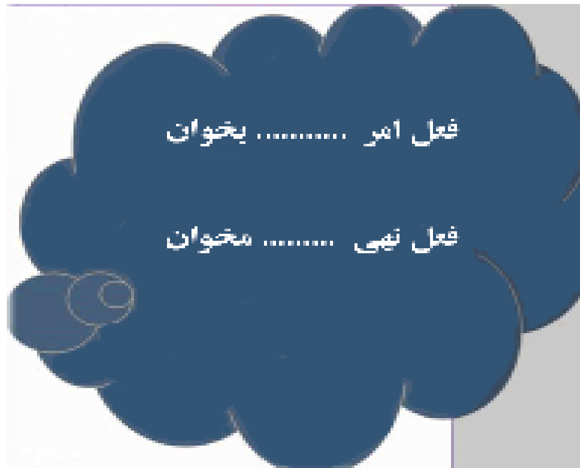

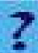
کارخانه‌گی

در مورد مقام والای معلم یک مقاله درکتابچه‌های خود بنویسید.

فعل امر و فعل نهی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل‌های امر و نهی را تفکیک کنند.

پرسش‌ها

- در نوشتهٔ بالا کدام فعل‌ها به کار رفته است؟
- آیا فعل‌ها را نام گرفته می‌توانید؟

فعل امر: آن است که به انجام دادن کاری دستور دهد و تنها دو صیغه دارد مفرد و جمع؛ مانند: برو، بروید، بخوان، بخوانید، بگو، بگویید، بنویس، بنویسید، بنشین، بنشینید، بکن، بکنید.

باید دانست که فعل امر برای مفرد و جمع مخاطب، چنین گردان می‌شود:

شخص	مخاطب
مفرد	بخوان
جمع	بخوانید

فعل نهی: به نکردن کاری یا عملی دستور می‌دهد و دو شکل مفرد و جمع مخاطب دارد. نشانهٔ آن حرف «م» است؛ مانند: مرو، مگو

باید دانست که فعل نهی برای مفرد و جمع، چنین گردان می‌شود.

شخص	مخاطب
مفرد	مرو
جمع	مروید

بخوان و بنویس

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- دو شاگرد به نوبت فعل امر را با مثال‌های آن روی تخته بنویسند و بخوانند.
- جمع فعل‌های (بگو، مگو، بخوان، مخوان، برو، مرو) را در کتابچه‌های خود بنویسید.

- چند شاگرد به نوبت، مفرد فعل‌های زیر را روی تخته بنویسند:

بگویید.....................

بنویسید...........................

بخوانید..................................

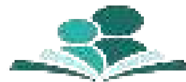
بشنو و بگو

- به خواندن متن درس دقت کرده، اشتباهات تان را اصلاح کنید.
- در مورد فعل امر و نهی در گروه‌ها بحث کنید.
- کلمه‌های زیر، فعل امر اند یا نهی

(برو، بنویس)

- فعل امر و نهی از هم چه فرق دارند؟

به دوستانت بگو

- فعل امر به انجام دادن کاری و فعل نهی به انجام ندادن کاری دلالت می‌کند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نهی	منع کردن
۲	دستور	امر
۳	تفکیک	فرق کردن
۴	عمل	کار

فعل‌های امر و نهی را برای افراد آن گردان نموده، درکتابچه‌های خود بنویسید.

امانت‌داری

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و ارزش امانت‌داری را بدانند.

امانت داری سبب ترویج صدق و پاکی در فرد و جامعه می شود

- معنای نوشتهٔ بالا چیست؟
- امانت به چه چیز گفته می‌شود؟

امانت‌داری خصلت خوب و پسندیده‌یی است که هر انسان باید داشته باشد، به ویژه انسان مسلمان.

امانت یک مسؤولیت است. انسانی که این مسؤولیت را قبول می‌کند، باید به قول و زبان خود صادق باشد.

پس ما باید در حفظ و نگهداری امانت بسیار کوشا باشیم؛ زیرا انسان امانت‌دار

را هرکس دوست دارد. هرگاه امانتی به ما سپرده شد، آن را با پایمردی و صداقت دوباره به صاحبش تسلیم کنیم؛ هیچ‌گاه در امانت خیانت نکنیم، تا شخص امانت دهنده از ما خوشنود گردیده و رضای خالق جهان را نیز به دست بیاوریم.

برخـیز تـا بـه عهد امانت وفـا کنیم

تقصیرهای رفته به خدمت قضا کنیم

بی‌مغز بود سر که نهادیم پیش خلق

دیگر فـروتـنی بـه در کبـریـا کنیم

سعدی

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات اساسی آن را بیرون نویس کنید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جمله‌های نامکمل را در کتابچه‌های خود بنویسید و جاهای خالی آن‌ها را با کلمه‌های داخل چوکات تکمیل نمایید:

- امانت‌داری خصلت خوب و............ است.
- امانت یک...................... است.
- هرگاه امانتی به ما........ شد، آن را با........ و صداقت دوباره به صاحبش.......... کنیم.

مسؤولیت	پایمردی
سپرده	پسندیده
تسلیم	

بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس دقت نموده و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ امانت‌داری چیست؟

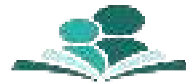
○ امانتدار به کی گفته می‌شود؟

○ چرا انسان امانت دار را همه دوست دارند؟

○ شعر زیر چه مفهومی دارد:

برخیز تا به عهد امانت وفا کنیم
تقصیرهای رفته به خدمت قضا کنیم
بی مغز بود سر که نهادیم پیش خلق
دیگر فروتنی به در کبریا کنیم

به دوستانت بگو

○ یکی از ویژه‌گی‌های اخلاقی انسان که دارای ارزش و اهمیت فوق العاده است، امانت‌داری می‌باشد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	امانت	راستی، درست‌کاری
۲	خصلت	خُلق، خوی
۳	متانت	محکمی، سنگینی
۴	خوشنود	راضی، خرسند
۵	قضا	ادا کردن
۶	کبریا	عظمت، بزرگی

مفهوم درس را به صورت خلاصه در کتابچه‌های خود بنویسید.

دهقان و کشت گندم

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، معنا و مفهوم درس را بدانند و فعل حال را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید نان از چه به دست می‌آید؟

دهقان شخص زحمتکش، کارکن و فعال است. او به قوهٔ دست و بازو، یوغ و اسپار زمین را قلبه می‌کند و دانه‌های گندم را در زمین می‌پاشد؛ سپس آن را ماله می‌کند تا دانه‌ها زیر خاک شوند و از شر پرنده‌ها و مورچه‌ها در امان بمانند.

زمانی‌که گندم سبز شده آن را چند مرتبه آب می‌دهد و گیاه‌های هرزهٔ آن را

خیشاوه می‌کند. پاروی حیوانی، یا پاروی مصنوعی (کود کیمیاوی) را برای رشد و نموی آن‌ها استعمال می‌کند تا بته‌های بلند شدهٔ گندم قوی و بلندتر گردند. هنگامی که گندم خوشه کشید و خوشه‌ها پخته شد و بته‌ها زرد گردید، بته‌های گندم را با داس درو می‌کند و درزه (قوده) می‌بندد؛ سپس درزه‌ها را خرمن نموده، با گشتاندن گاو روی آن خرمن را میده و جُغل می‌نماید و بعد توسط شاخی گندم را باد کرده، آن را از کاه جدا می‌سازد. (در جایی که ماشین درو و تراکتور موجود باشد، از آن استفاده می‌شود).

دهقان گندم را خوب پاک نموده، آن را در آسیاب آرد می‌نماید. آرد را در بازار عرضه می‌کند. نانوا آرد را می‌خرد و آن را خمیر نموده، از آن نان می‌پزد. ببینید، این نانی را که ما می‌خوریم، با چه زحمت به دست می‌آید؟

بنابراین بر ما لازم است تا شکر خدا (جل‌جلاله) را به جا آوریم، دهقان را گرامی بداریم و شغل او را احترام کنیم.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌های حال آن را بیرون‌نویس کنید.
- چند شاگرد متن درس را به نوبت با آواز بلند بخوانند.
- برای کلمه‌های (گندم، آسیاب و نانوا) جمله ساخته در کتابچه‌های خود بنویسید.

○ پیرامون تصویرهای زیر دو سطر بنویسید:

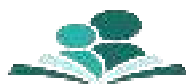
بشنو و بگو

○ در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث نموده و فعل ماضی را در آن مشخص نمایید.

○ گندم چگونه کشت می‌شود؟

○ نان از چه به دست می‌آید؟

به دوستانت بگو

○ فعل حال: اجرای عمل یا بیان حالتی را در زمان کنونی نشان می‌دهد؛ مانند:

دهقان گندم را خوب پاک می‌کند و در آسیاب آن را آرد می‌نماید.

در جملهٔ بالا کلمه‌های (می‌کند و می‌نماید) زمان حال را نشان می‌دهند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	شر	بدی
۲	امان	محفوظ
۳	شغل	وظیفه
۴	هرزه	بیهوده، بیکاره
۵	خیشاوه	نرم کردن زمین
۶	درزه یا قوده	بسته

در مورد ارزش و اهمیت گندم در زنده‌گی، سه سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

ورزش و تندرستی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت ورزش را در زنده‌گی بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- ما چرا ورزش می‌کنیم؟

نموی سالم جسمی، اساس و بنیاد نموی ذهنی شمرده می‌شود؛ چنانچه گفته اند: «عقل سلیم در بدن سالم است». سلامتی جسم انسان تاثیر بسیار مهم و ارزنده بالای ذهن، عقل و شخصیت انسان دارد.

ورزش یک عمل پسندیده است. انسان ورزشکار را همه دوست دارند.

همانطوری که با مطالعه و درس خواندن سطح دانش و آگاهی شخص بلند می‌رود، با ورزش نیز جسم انسان قوی و نیرومند می‌شود. حرکت‌های آزاد صبحانه نیز یک نوع ورزش است. ما باید درجای مناسب که عاری از گرد و خاک، دود و کثافات باشد ورزش کنیم. فوتبال، والیبال، باسکتبال نیز از جملهٔ ورزش‌هایی اند که علاقه‌مندان زیادی دارند.

برای ما شاگردان لازم است، صبح وقت، زمانی که از خواب بر می‌خیزیم اول وضو نماییم و نماز صبح را ادا کنیم. بعد در هوای آزاد ورزش نماییم، نفس‌های عمیق بکشیم تا هوای صاف و پاک داخل شش‌های ما شود.

ورزش سبب رشد و نموی بهتر بدن می‌گردد. ذهن ما را تقویت می‌کند، با این کار می‌توانیم به درس‌های خود خوب رسیده‌گی نماییم؛ همچنان ورزش بدن ما را در مقابل مرض‌ها مقاوم می‌سازد.

ز شـوق دل چو ورزشـکار گشتی
ز خـامـوشی بـدان بیـدار گشتی
کـنار ورزشـت مـردانـه‌گی کن
تو زین‌سان جهل دل آزاد گشتـی
همه لطف از بـر یزدان پاک است
کـه چـون ویـرانه‌یی آباد گشتـی

چـو ورزش می‌کنی یاد خدا باش

چـو غافل مانـده‌یی بیمار گشتــی

نباشــی لحظه‌یی غـافـل ز مردم

چـو با مــردم تو با دلـدار گشتی

بـه ورزش نـام تـو پاینـده ماند

به ورزش رستم و سهراب گشتی

غلام حسین صادقی

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و فعل‌ها را در آن مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- پیام درس را در چند سطر بنویسید.
- کلمه‌های (نیرومند، ورزش و مفید) را در جمله‌ها به کار ببرید.
- دربارهٔ ورزش دلخواه تان، چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید:

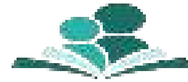
بشنو و بگو

○ به خواندن متن درس دقت نموده اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

○ ورزش چه فایده دارد؟

○ ورزش سبب چه می‌شود؟

○ مفهوم درس چیست؟

به دوستانت بگو

○ ورزش در درمان افسرده‌گی و روشن ساختن حافظه تأثیر می‌گذارد. ورزش برای جوانان تکیه گاهی امن به حساب می‌آید، تا در پناه آن به نهایت رشد و کمال مطلوب انسانی دست یابند. ورزش کنید تا باهوش‌تر شوید.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نیرومند	قوی
۲	عاری	خالی
۳	رشد	تقویت، نمو

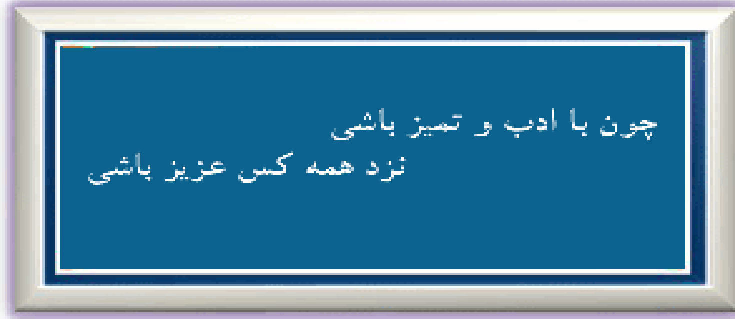

کارخانه‌گی

در مورد فواید ورزش چند سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

پسر عزیز

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم درس را بدانند.

پرسش‌ها

- بیت بالا چه پیامی دارد؟
- رویهٔ شما در مقابل پدر و مادرتان چگونه است؟

هان ! ای پسرِ عزیـــزِ دلبند — بشنو ز پدر نصیحتی چنـــد
می‌باش به عمرخود سَحرخیز — وز خواب سَـحرگهان بپرهیـز
از یـــاد مبـر تو شستشو را — پاکیـزه بشوی دسـت و رو را
چون با ادب و تمیـــز باشی — نزد همه‌کس عزیـــز باشـی
با مادر خویش مهـــربان باش — آمادهٔ خـدمتش به جان باش
بـا چـشم ادب نـگر پـــدر را — از گفتـــهٔ او مپیـچ ســـر را

چون این دو شوند از تو خُرسند
خُرسنـد شود ز تو خـــــداوند

ایرج میرزا

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های هم‌وزن آن را مشخص نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- برای کلمه‌های تمیز و خُرسند، روی تخته جمله‌های مناسب بنویسید.

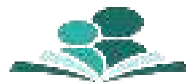
بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

می‌باش به عمر خود سَحرخیز　　　وز خواب سَحرگهان بپرهیز

- کلمه‌های هم‌وزن درس کدام‌ها اند؟
- مفهوم کلی درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

ایرج میرزا در سال ۱۲۵۱ خورشیدی متولد و درسال ۱۳۰۴ خورشیدی وفات نموده است. نامبرده از جملهٔ شاعران برجسته و نامدار زبان فارسی‌دری می‌باشد. شعرهای ایرج میرزا ساده، روان و گاهی در برگیرندهٔ واژه‌ها و گفتارهای عامیانه است که در قالب‌های گوناگون؛ انتقادی، اجتماعی، عاطفی و تربیتی سروده شده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	هان	آگاه باش	۳	می‌باش	باید باشی
۲	تمیز	پاک	۴	خُرسند	خوش، قانع

کارخانه‌گی

مفهوم شعر را سرمشق قرار داده پیرامون آن در کتابچه‌های خود یک مقاله بنویسید.

درس بیست و یکم

اطلاعات جمعی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و در مورد اطلاعات جمعی معلومات حاصل نمایند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- به کدام چیزها اطلاعات جمعی گفته می‌شود؟

اطلاعات جمعی در هر کشور و اجتماع به وسایل عمومی خبری، معلوماتی، پخش اکتشاف‌های علمی و نظرات مردم گفته می‌شود.

اطلاعات جمعی در یک کشور، اهمیت فوق‌العاده دارد؛ به این معنا که، امروز در کنار قوای سه گانه دولت (مقننه، قضائیه، اجراییه) اطلاعات جمعی نیز به حیث قوهٔ چهارم عرض وجود نموده است؛ زیرا اطلاعات جمعی در بلند بردن سطح آگاهی

ذهنی، رشد، فکری و روشن نمودن اذهان مردم، نقش مهمی دارد.

اطلاعات جمعی روابط میان مردم و دستگاه‌های دولت را تأمین و پیام‌های شان را به همدیگر می‌رساند.

بشر از زمان‌های قدیم برای رسانیدن اخبار و آگاهی به مردم از وسایل و شیوه‌های مختلف (جهرچی، کبوتران نامه‌رسان) کار می‌گرفتند؛ اما وقتی ماشین چاپ به و جود آمد و وسایل اطلاعات جمعی به فعالیت آغاز کرد، آگاهی و معلومات جمعی عام گردید. بعد از آن وسایل خبررسانی؛ مانند: رادیو، تلویزیون، انترنت، کمپیوتر و غیره اختراع شد و کار خبررسانی را آسان ساخت.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- دو شاگرد کلمه‌های(اطلاعات جمعی، کمپیوتر، انترنت و تلویزیون) را روی تخته بنویسند و دو شاگرد دیگر آن‌ها را معنا و در جمله به کار ببرند.
- نام وسیله‌های اطلاعات جمعی را در متن مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- پیرامون تصویر زیر چند سطر بنویسید:

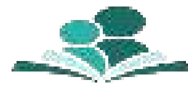

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های جدید و مشکل آن را بپرسید.
- وسایل ارتباط جمعی کدام‌ها اند؟
- وظایف اطلاعات جمعی چیست؟
- برداشت تان را از مفهوم درس به دیگران بیان کنید.

به دوستانت بگو

- اطلاعات جمعی روابط میان مردم و دستگاه‌های دولت را تأمین و پیام‌های شان را به همدیگر می‌رساند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	اطلاعات جمعی	رسانه‌های همگانی
۲	پخش	نشر
۳	اکتشاف	کشف کردن
۴	اذهان	ذهن‌ها، فکرها
۵	استحکام	محکم و پایدار
۶	اختراع	آفریدن، ایجاد کردن

کلمه‌های (اطلاعات جمعی، اختراع و اکتشاف) را در جمله‌های مناسب به کار برده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

تلویزیون

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت رسانه‌های تصویری به ویژه تلویزیون را بدانند.

پرسش‌ها

- آیا تلویزیون کشف شد یا اختراع؟
- در کدام زمان، دستگاه تلویزیون در کشور ما به فعالیت آغاز کرد؟

تلویزیون یکی از وسایل ارتباط جمعی است که آن را سینمای کوچک نیز می‌گویند. تلویزیون بار اول در سال ۱۳۰۳هـ‍ـش. در ایالات متحده امریکا اختراع شد و مورد استفاده قرار گرفت.

امروز تلویزیون یکی از مهم‌ترین وسایل پخش و نشر و نمایش خبرها و برنامه‌های دیگر در جهان به حساب می‌رود و یکی از وسایل مورد علاقهٔ خانواده‌ها است. دستگاه تلویزیون بار اول در کشور عزیز ما افغانستان، در اواخر سال ۱۳۵٦ هجری شمسی در زمان جمهوریت سردار محمد داوود خان به فعالیت آغاز کرد در آن زمان تنها مردم شهر کابل می‌توانستند از آن استفاده نمایند.

آهسته آهسته نظر به تقاضای وقت و علاقهٔ مردم گسترش پیدا کرد. امروز در اکثر ولایت‌های مملکت عزیز ما دستگاه‌های تلویزیون نصب گردیده است و مردم ما می‌توانند خبرها، اعلان‌ها و نمایش‌ها را از طریق تلویزیون‌های خود تماشا کنند و از رویدادهای دور و نزدیک با خبر شوند.

تلویزیون بر علاوهٔ اسباب تفریحی، یک وسیلهٔ خوب آموزشی و تربیتی نیز است که باعث رشد فکری و ذهنی مردم می‌گردد.

امروز ما برای شاگردان معارف برنامه‌های مخصوص داریم که از طریق تلویزیون منتشر می‌گردد. آن‌ها می‌توانند از توضیحات و تشریحاتی که در مورد موضوعات گوناگون داده می‌شود، بیاموزند و سطح دانش و آگاهی خود را بلند ببرند.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را بیرون‌نویس کنید.
- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (وسایل، تلویزیون و رسانه) را در جمله به کار برده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر متن درس را املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس دقت نموده اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- تلویزیون در کدام سال و در کجا اختراع شد؟
- دیدن برنامه‌های تربیتی سبب چه می‌شود؟
- چرا تلویزیون یکی از رسانه‌های بسیار مهم است؟
- کدام برنامه‌های تلویزیون را بیشتر دوست دارید؟

به دوستانت بگو

- تلویزیون یکی از وسایل ارتباط جمعی است که آن را سینمای کوچک نیز می‌گویند. تلویزیون نخستین بار در سال ۱۹۲۵ میلادی در ایالات متحده امریکا اختراع شد و مورد استفاده قرار گرفت.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	وسایل	جمع وسیله
۲	انتقال	نقل دادن
۳	نصب	قرار دادن
۴	گسترش	توسعه، وسعت دادن

در مورد اهمیت تلویزون در کتابچه‌های خود یک مقاله بنویسید.

فعل مثبت و فعل منفی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و فعل‌های مثبت و منفی را بتوانند تفکیک کنند.

پروین نامه را نوشت.

احمد به کابل نرفت.

پرسش‌ها

- در جمله‌های بالا کدام فعل‌ها به کار رفته است؟
- آیا فعل را تعریف کرده می‌توانید؟

فعل مثبت

آن است که انجام کاری و یا نسبت دادن حالتی را به طور ثبوت بیان کند؛ یعنی فعل از فاعل به ظهور رسیده باشد؛ مانند:

- **پروین نامه را نوشت.**

- شریف آهنگ را خواند.
- برف هوا را سرد ساخت.

فعل منفی

آن است که انجام نشدن کار و یا حالتی را به طریق منفی بیان کند؛ یعنی فعل از فاعل به ظهور نرسیده باشد؛ مانند: نسرین آهنگ را نخواند. شریف نامه را ننوشت. احمد نان را نخورد.

باید دانست که در زبان دری نشانهٔ فعل منفی پیشوند «نه» نفی است که در آغاز فعل می‌آید؛ مانند: نگفت، نمی‌خواند، نخواهد بود.

پیشوند «نه» وقتی به سر فعل می‌آید «ه» آن حذف می‌شود.

- احمد به کابل نرفت.
- ظاهر بشیر را ندید.
- شریف با حمیده سخن نگفت.

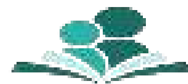
بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد به نوبت درس را با آواز بلند بخوانند.
- چند تن از شاگردان فعل‌های مثبت و منفی متن درس را روی تخته بنویسند.
- نکات مهم درس را در کتابچه‌های خود یادداشت نمایید.

بشنو و بگو

- در مورد فعل‌های مثبت و منفی در گروه‌ها بحث کنید.
- جملهٔ زیر کدام فعل را نشان می‌دهد؟
  - نادیه خانه رفت.
- در جملهٔ زیر فعل مثبت به کار رفته است یا منفی؟
  - شریف نامه را ننوشت.
- فعل مثبت و منفی را تعریف کنید.

به دوستانت بگو

- فعل مثبت انجام دادن کاری را به طور ثبوت و فعل منفی انجام نشدن کاری را به گونهٔ منفی بیان می‌کند.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	ثبوت	ثابت شدن
۲	بیان	شرح، تعبیر، آشکار
۳	نفی	رد کردن
۴	طریق	راه، روش
۵	ظهور	معلوم شدن
۶	فاعل	کنندهٔ کار

در کتابچه‌های خود سه جمله بنویسیدکه در آن‌ها فعل مثبت و منفی به کار رفته باشد.

صلح

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اهمیت صلح را بدانند.

پرسش‌ها

- درتصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید، صلح سبب چی می‌شود؟

صلح به معنای آشتی و عبارت از داشتن زنده‌گی مسالمت‌آمیز، خالی از تشویش و خشونت و پذیرفتن حقوق یکدیگر در یک جامعه است. در هر جامعه‌یی که صلح باشد، مردم آن سرزمین در خوشی، آرامی و ترقی به سر می‌برند.

وطن عزیز ما افغانستان به صلح نیاز دارد. جنگ برای وطن و مردم ما ضررهای بسیار رساننده است. افغانستان خانهٔ ما است. ما باید در خانهٔ خود با آرامی و صلح

زنده‌گی نماییم. مشکلات خود را از راه جرگه و صلح حل کنیم و یک‌دیگر خود را مثل خواهر و برادر دوست داشته باشیم. در سایهٔ صلح می‌توانیم تحصیل کنیم، درس بخوانیم، ویرانی‌ها را آباد نماییم و در ترقی و پیشرفت کشور خود سهم فعال بگیریم، تا آیندهٔ درخشان داشته باشیم.

بخوان و بنویس

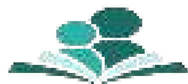
- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- این جمله را با آواز بلند بخوانید: (صلح را دوست داریم)
- جملهٔ نامرتب زیر را ترتیب نموده، روی تخته بنویسید و آن را با آواز بلند بخوانید.

وطن صلح رسانده بسیار مردم جنگ ضررهای عزیز دارد ما افغانستان وطن به نیاز برای و ما است.

بشنو و بگو

- صلح سبب چه چیزها می‌شود؟
- فرق صلح با جنگ در چیست؟

به دوستانت بگو

- قرآن پاک در تأیید این حقیقت که اسلام آیین صلح و آشتی و دوستی است، فرموده است: « ای کسانی که ایمان آورده اید، همه در صلح و آشتی درآیید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید که او دشمن آشکار شما است. »

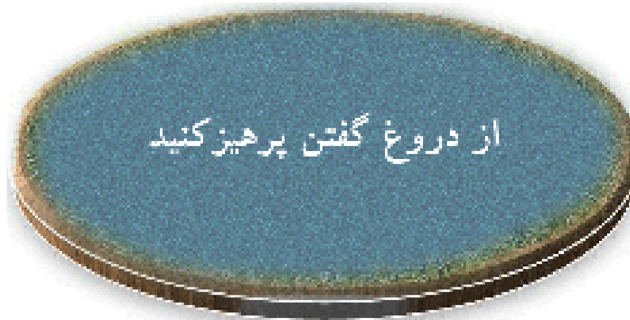

کارخانه‌گی

کلمه‌های صلح، آسوده و مسالمت‌آمیز را در جمله‌های ادبی به کار ببرید.

نصایح بزرگان

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و فعل نهی را در آن نشان بدهند.

پرسش‌ها

- نوشته بالا چه مفهومی را افاده می‌کند؟
- به کدام سخنان نصایح گفته می‌شود؟

- **چیزی که به خود نمی‌پسندی، به دیگران نیز مپسند.**
- **در غیاب کسی سخن بد مگویید و غیبت مکنید.**
- **کسی که از شما بزرگتر باشد، با وی مزاح مکنید.**
- **در راه رفتن از بزرگان پیش مروید.**
- **هیچ کسی را آزار مدهید.**
- **کار امروز را به فردا مگذارید.**
- **بخیل نباشید و اسراف هم مکنید.**
- **با برادر مسلمان‌تان که احتیاج به کمک داشته باشد، از مساعدت خود دریغ مورزید.**
- **نفع خود را در خیر دیگران جستجو کنید.**
- **با کوچکترها شفقت داشته باشید.**

- احترام پدر و مادر خود را داشته باشید.
- خداوند ﷻ را در هر حال ناظر احوال خود بدانید.

بخوان و بنویس

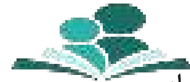
- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- سه اندرز را روی تخته بنویسید و بخوانید.
- کلمه‌های (غایب، مزاح، دریغ، اسراف و ناظر) را روی تخته املا بنویسید.
- فعل نهی را در متن نشان دهید و در کتابچه‌های خود بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس توسط معلم گوش فرا داده و کلمه‌های مشکل را بپرسید.
- مفهوم درس را بیان کنید.
- در جملهٔ زیر فعل نهی را مشخص کنید:

هیچ کسی را آزار مدهید.

به دوستانت بگو

کار و کوشش ما را از سه عیب دور می‌دارد؛ افسرده‌گی، دزدی و نیازمندی.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	غیبت	بدگویی پشت سر کسی	۳	مساعدت	کمک، یاری
۲	مزاح	شوخی	۴	ناظر	بیننده

کارخانه‌گی

متن درس را در کتابچه‌های خود رونویس کرده، نصایح را سرمشق زنده‌گی خویش قرار دهید.

حقوق مادر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، حقوق مادر را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- مادر بالای ما چه حقوقی دارد؟

پسر جان، قدر مادر دان که دایـــم
کشد رنـج پسر بیچـــــاره مادر

ز جـان محبـوب‌تر دانَش که دارد
تـــرا محبـوب‌تــر بیچـاره مادر

از ایــن پهلـو به آن پهلــو نغلتـد
شب از بیم خطـــر بیچـاره مادر

برای این‌که شب راحت بخوابـــی
نخوابد تا سحــر بیچــــاره مادر

به مکتب چون روی تا بازگردی

بود چشمش به در بیچاره مادر

تمـام حاصلش از عمر این است

که دارد یک پسر بیــــچاره مادر

آصف مایل

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- چند تن از شاگردان به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (بیچاره، رنج و مادر) را در جمله‌ها به کار ببرید و روی تخته بنویسید.
- بیت‌های زیر را درکتابچه‌های خود تکمیل کنید:

پسر جان،............ دان که دایم   کشد رنـج پسر............ مادر

زجـان...................... که دارد   تــرا............ بیچـاره مـادر

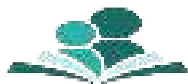

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- زحمت‌های مادر را چگونه باید جبران نماییم؟
- پیام کلی درس چیست؟

○ مفهوم بیت‌های زیر را بیان داشته و آن را حفظ نمایید:

مـادر ای غمخـوار غـم‌های تنـم
آن‌که با مهرت هم‌آغوش است منم
خوش بگفت پیـغمبر نیکو سرشت
زیـر پـای مـادران باشـد بهشت

به دوستانت بگو

آصف مایل در سال ۱۲۸۸ خورشیدی در شهر کابل دیده به جهان گشود. آثار و تألیفاتش شامل: کتاب‌های الفبا برای صنف اول، قرائت دری برای صنوف دوم تا ششم، کتاب‌های اول و دوم سوادآموزی برای کلان‌سالان و غیره.

استاد آصف مایل در سال ۱۳۶۸خورشیدی چشم از جهان بست.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	محبوب‌تر	عزیزتر	۳	باعث	سبب
۲	نغلتد	پهلو نگردد	۴	خوشنودی	رضایت

مفهوم جملهٔ زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید:

چرا رضای مادر، باعث خوشنودی و رضای خداوندﷻ می‌شود؟

عایشهٔ درانی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و شاعران مشهور افغانستان را بشناسند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا نام عایشهٔ درانی را شنیده اید؟

عایشهٔ افغان که به عایشهٔ درانی مشهور است، از جملهٔ زنان نامدار و پر آوازهٔ کشور ما به حساب می‌رود.

عایشهٔ درانی در زمان تیمورشاه در شهر کابل زنده‌گی می‌کرد، نام پدرش یعقوب علی‌خان بود، که دخترش را از کودکی تحت تعلیم قرار داد و علوم متداول آن زمان مانند: صرف و نحو و آثار ادبی شعرا و نویسنده‌گان را به وی آموخت. در

نتیجه، عایشه یک بانوی عالم، فاضل، با تدبیر و دارای اخلاق نیکو، بار آمد.

عایشه علاوه بر آموزش دینی و ادبی، شاعر خوبی هم بود. او از بیست ساله‌گی به شعر گفتن آغاز کرد. اولین شعر وی این است:

شفق را لاله‌گون دیدم، نماز شام در گردون

مگر خورشید را کشته، که دارد دامن پرخون؟

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید و دو سطر آن را بر یک دیگر املا بگویید.
- چند شاگرد به نوبت، متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- چند تن از شاگردان به نوبت، کلمه‌های متداول، آثار و اخلاق را روی تخته املا بنویسند.
- کلمه‌های سه حرفی متن درس را بیرون‌نویس کرده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- مفهوم بیت زیر را روی تخته بنویسید:

هرکسی کِشتهٔ خود می‌دَروَد آخر کار

استم از فعل بد خویش پشیمان چه کنم

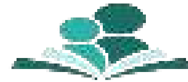

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون شاعران افغانستان باهم مباحثه نمایید.
- به خواندن متن درس دقت نموده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- عایشهٔ درانی کی بود؟
- عایشهٔ درانی کدام علوم را فرا گرفته بود؟
- معنای شعر زیر چیست؟

شفق را لاله‌گون دیدم، نماز شام در گردون
مگر خورشید را کشته، که دارد دامن پرخـــون

به دوستانت بگو

تیمورشاه درانی پسر بزرگ احمدشاه درانی بود. او در سال ۱۷۴۸ میلادی به دنیا آمد و در سال ۱۷۷۳ میلادی بعد از فوت پدرش احمدشاه بابا به تخت پادشاهی نشست و پایتخت را از کندهار به کابل انتقال داد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	نامدار	مشهور
۲	آوان	زمان
۳	متداول	رایج، معمول
۴	شفق	سرخی آسمان قبل از طلوع و غروب
۵	گردون	آسمان
۶	لاله‌گون	مانند لاله

کارخانه‌گی

نام چند تن از شاعران زن را در کتابچه‌های‌تان بنویسید.

نظافت

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و فعل حال را مشخص نمایند.

- نوشتهٔ بالا چه مفهومی دارد؟
- نظافت چه تأثیری بر صحتمندی ما دارد؟

هر انسان باید نظافت را مراعات نماید. شستن دندان‌ها، شستن دست و روی، پاک نگهداشتن لباس، گرفتن ناخن‌ها، منظم ساختن موی سر،جزء نظافت به شمار می‌رود.

اگر شخص دهن و دندان خود را نشوید، دهنش بوی بد می‌دهد. هیچکس

دوست ندارد با او سخن بگوید، شستن بدن در هر وقت ضرور است، به ویژه در فصل تابستان که هوا بسیار گرم می‌باشد، باید هر روز بدن با آب و صابون شسته شود. در غیر آن، نه تنها باعث بدبویی بدن می گردد؛ بلکه سبب انواع مریضی‌ها نیز می‌شود. اگر موی سر شسته و منظم نشود ناپاک و کثیف می گردد. حشرۀ مضر که ما آن را به نام شپش یاد می‌کنیم در بین آن‌جا می‌گیرد و سبب خارش مداوم و یا بروز مرض حمای لکه‌دار که یک نوع مریضی خطر ناک است می‌شود. ناخن‌های پنجه‌های دست خود را باید بگیریم؛ زیرا اگر ناخن‌ها دراز شوند، در زیر آن‌ها کثافات جا بجا می‌شوند و از راه دهن داخل وجود ما شده و ما را به انواع مریضی‌ها دچار می‌سازند.

ما باید به نظافت بدن خود توجه داشته باشیم. ما به فضل خداوند ﷻ مسلمان استیم و در دین مقدس اسلام نظافت جزء ایمان است. ما شاگردان اهمیت نظافت را می‌دانیم، به پاکی و نظافت بدن خود توجه جدی داریم. بدن خود را پاک می‌نماییم؛ زیرا در این صورت می‌توانیم محبوب دیگران شویم و از مبتلا شدن به مریضی‌ها جلو گیری کنیم.

پیامبرگرامی ما حضرت محمد ﷺ می‌فرماید: خداوند ﷻ زیبا است و زیبایی را دوست دارد، بخشنده است و بخشش را دوست دارد، پاکیزه است و پاکیزه‌گی را دوست دارد.

بخوان و بنویس

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- برای کلمه‌های نظافت، محبوب و خطرناک روی تخته جمله بنویسید.
- فعل حال را در متن درس نشان داده، با آواز بلند بخوانید و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- شعر زیر را با آواز بلند بخوانید و معنا نمایید:

پاکـــیزه و تمیزی
پیــش خدا عزیزی
نظافت جزء ایمان
شــــیوهٔ پیــغمبران

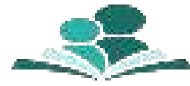

بشنو و بگو

- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- چگونه می‌توان از مصاب شدن به مریضی‌ها جلوگیری کرد؟
- در جملهٔ زیر فعل حال را مشخص نمایید.

ما باید به نظافت بدن خود خوب توجه داشته باشیم

به دوستانت بگو

پیامبر اسلامﷺ خود پیام‌آور پاکی و نظافت بود. هنگام ملاقات با او، اولین ویژه‌گی‌یی که چشم و دل هر بیننده را نوازش می‌داد، آراسته‌گی، خوش‌بویی، پاکی و زیبایی آن حضرتﷺ بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	منظم	با ترتیب
۲	حشره	زنده‌جان کوچک
۳	مبتلا	گرفتار
۴	حمای لکه‌دار	یک نوع مرض

کارخانه‌گی

آنچه از مفهوم درس برداشت کرده اید، در کتابچه‌های خود بنویسید.

لطیفه‌ها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا تا به حال لطیفه‌های تربیتی را خوانده اید؟

روباه زیرک

در یکی از روزها شغالی مرغ شخصی را دزدید. آن شخص که سخت عصبانی شده بود، گفت: ای وای، مرغ دو سیرهٔ مرا شغال برد!

شغال از این مبالغهٔ وی تعجب کرد؛ ناگهان روباهی آمد و به شغال گفت: چرا اینقدر بر آشفته و عصبانی استی؟

شغال گفت: ببین، این شخص چقدر دروغ‌گو و بی انصاف است. به مرغی که یک چارک هم نیست، دوسیر می‌گوید، روباه گفت: بده ببینم کدام تان راست می‌گویید. شغال مرغ را به او داد. روباه وقتی مرغ را گرفت پا به فرار نهاده و گفت: به او بگو، مرغ را به پای من چهار سیر حساب کند.

ساعت

احمد از محمود پرسید: ببخشید ساعت چند است؟

محمود جواب داد: ساعتم خوابیده است.

احمد گفت: پس بیدارش نکن؛ از یک نفر دیگر می‌پرسم.

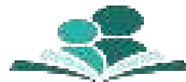
بخوان و بنویس

- لطیفه‌ها را خاموشانه بخوانید و نکات اساسی آن را یادداشت نمایید.
- کلمه‌های (مبالغه و برآشفته) را در جمله‌های مناسب به کار برده، روی تخته بنویسید.
- چند شاگرد متن درس را روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس توسط معلم دقت کنید و کلمه‌های مشکل آن را بپرسید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- روباه چگونه مرغ را از چنگ شغال ربود؟

به دوستانت بگو

- دلاورترین مردم آن است که بر هوای نفس غالب آید.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	مبالغه	زیاده‌روی	۳	برآشفته	خشم‌گین
۲	تعجب	حیرت کردن	۴	نهاد	گذاشت

کارخانه‌گی

مفهوم درس را طی دو سطر در کتابچه‌های خود بنویسید.

ضرب المثل‌ها

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- مفهوم نوشتهٔ بالا چیست؟
- هدف از گفتن ضرب‌المثل‌ها چه می‌باشد؟

- **برگ سبز تحفهٔ درویش**
- **هرگلی که می‌زنی، به سر خویش می‌زنی**
- **کوه به کوه نمی‌رسد؛ ولی آدم به آدم می‌رسد.**
- **صد سال در قید زندان باشی، یک ساعت با آدم نادان نه**
- **کور خود، بینای مردم**
- **چیزی‌که عیان است، چه حاجت به بیان است.**
- **مشت، نمونهٔ خروار**
- **شنیدن، کَی بود مانند دیدن**
- **سالی که نیکوست، از بهارش پیداست.**
- **آفتاب، به دو انگشت، پنهان نمی‌شود.**

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانند.
- کلمه‌های تحفه، عیان، حاجت و درویش را با آواز بلند بخوانید و معنا نمایید.
- هرکدام یک ضرب‌المثل، روی تخته املا بنویسید.

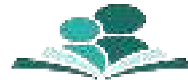

بشنو و بگو

- پیرامون مفهوم درس درگروه‌ها بحث کنید.
- مفهوم ضرب‌المثل زیر چیست:

(صد سال در قید زندان باشی، یک ساعت با آدم نادان نه)

- پیام اصلی درس چیست؟

به دوستانت بگو

- تا دل درست نشود، ایمان درست نخواهد شد و تا زبان درست نشود، دل درست نخواهد بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	تحفه	هدیه	۴	مکان	جای
۲	درویش	فقیر	۵	عیان	آشکار
۳	نکته	سخن	۶	حاجت	ضرورت

کارخانه‌گی

ضرب‌المثل‌ها را حفظ کنید و هرکدام چهار ضرب‌المثل درکتابچه‌های خود بنویسید.

وحدت ملی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و جمع کلمه‌ها را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- در تصویرچه می‌بینید؟
- احترام به نظرات و رسم و رواج‌های همدیگر به چه نام یاد می‌شود؟

احترام متقابل یکی از شیوه‌های ایجاد وحدت ملی است و بین افراد خوش‌بینی را به وجود می‌آورد. احساس خوشبینی به مرور زمان تولید حس هم‌فکری می‌کند؛ لذا یکی از پایه‌های مهم وحدت ملی هم‌فکری است. باید توجه و درک شود که کدام روش‌ها می‌تواند ما را کمک کند تا روحیهٔ احترام متقابل و هم‌فکری را به گونهٔ عملی در خویش ایجاد نموده و به میان آوریم. برای رعایت و حفظ وحدت ملی و

ایجاد روحیهٔ هم‌فکری، نکات زیر را در نظر داشته باشیم:

۱- احترام به زبان و لهجهٔ همدیگر

۲- ایجاد همفکری برای به میان آمدن یک دولت ملی

۳- تأمین عدالت اجتماعی

٤- تطبیق یکسان قانون بر همه‌گان

۵- قانون‌مندی و مسؤولیت‌پذیری

پس برای تأمین وحدت ملی در سراسر جامعه؛ اصول متوازن، در اختیار داشتن تمام امتیازات بدون درنظرداشت تبعیض قومی، زبانی و مذهبی رعایت گردد.

الهی چـشمِ وحدت‌بین عطا کن
خلاصی از خودِ خودبین عطا کن

تنفـــر دارم از آلـــوده‌گـی‌ها
دلی پرنـور و عطرآگین عطا کن

بگـیر از مـــن تمـام دردِ دنـــیا
تلاش و سوز و درد دین عطا کن

ز نـاپاکی دنیـا چــــــشم‌ها کور
خـدایا چشم روشن‌بین عطا کن

به هرچه مصلحت دانی رضــایم
نمی‌گویم که آن یا این عطا کن

بخوان و بنویس

- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- هر کدام یک جمله در مورد وحدت ملی روی تخته بنویسد.
- کلمه‌های (احترام، وحدت ملی، شیوه و روحیه) را بر یکدیگر تان املا بگویید و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- کلمه‌های جمع را در متن نشان داده و روی تخته بنویسید.
- برداشت خود را از تصویر زیر، در کتابچه‌های خود بنویسید.

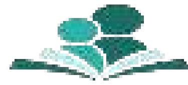
بشنو و بگو

- مفهوم وحدت ملی چیست؟
- وحدت ملی باعث چه می‌شود؟
- منظور شاعر از بیت زیر چیست؟

تـنـفر دارم از آلـــوده‌گـی‌ها

دلی پرنـور و عطرآگین عطا کن

به دوستانت بگو

- از گردش روزگار گوهر مردان آشکار می‌شود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	ایجاد	به میان آوردن
۲	شیوه	روش
۳	افراد	جمع فرد، کسان
۴	تبعیض	برتری دادن بعضی بر بعضی
۵	خودبین	خودخواه، خودپرست
۶	تنفر	بیزاری
۷	عطراگین	پُر عطر، خوشبو
۸	مصلحت	خیرخواهی

کارخانه‌گی

پنج جمله در مورد وحدت ملی در کتابچه‌های خود بنویسید.

فعل معلوم و فعل مجهول

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با فعل معلوم و مجهول بیشتر آشنا شوند.

پرسش‌ها

- کدام فعل‌ها را تا به حال خوانده اید؟

فعل معلوم: آن است که فاعل یا کنندۀ کار در آن معین و آشکار باشد؛ مانند:

- **پروین آمد.**
- **ناصر کتاب را آورد.**
- **شریف به مکتب رفت.**

در سه جملۀ فوق پروین، ناصر و شریف کنندۀ کار اند.

فعل مجهول: آن‌است که فاعل یا کنندۀ کار معین و معلوم نباشد و فعل به مفعول نسبت داده شده باشد؛ یعنی فاعل فعل مجهول ذکر نشده، به جای آن مفعول اصل جمله را تشکیل دهد؛ به گونۀ مثال:

- **آهنگ خوانده شد.**
- **شیشه شکست.**

در دو جمله‌یی که نوشته شده کنندهٔ کار (فاعل فعل) معلوم نیست؛ یعنی مشخص نیست که کی آهنگ را خواند؟ چه کسی شیشه را شکست؟

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- یک شاگرد متن درس را در مقابل هم‌صنفان با آواز بلند بخواند.
- یک شاگرد فعل‌های معلوم و مجهول درس را روی تخته نوشته بخواند.
- دو شاگرد جمله‌های (پروین آمد)، (ناصر کتاب را آورد) و (شریف مکتب رفت) را روی تخته بنویسند و دو شاگرد دیگر فعل‌های آن‌ها را مشخص نموده، جمله‌ها را با آواز بلند بخوانند.

- فعل معلوم را تعریف کنید.
- فعل مجهول به کدام فعل گفته می‌شود؟
- این جمله کدام فعل را نشان می‌دهد؟ (آهنگ خوانده شد)

- فعل معلوم: آن است که فاعل یا کنندهٔ آن معین و آشکار باشد.
- فعل مجهول: آن است که فاعل یا کنندهٔ کار معین و معلوم نباشد.

با استفاده از مثال‌های متن، پنج جمله در کتابچه‌های خود بنویسید که فعل معلوم و مجهول در آن به کار رفته باشد.

ترانه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند و کلمه‌های هم‌وزن را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- به نظر شما ترانه به چه گفته می‌شود؟

ما نـــهالان بـاغ عـــــرفانیـم — زادهٔ خــاک پـاک افـغانیــــم
طفل امروز و مرد فــــردایيــــم — درس خدمت به خاک می‌خوانیــــم
گـر ز گـردیز و یا بــدخشانیــــم — یـا ز غـورات و یـا سمنــگانیــم
گـر ز غـــزنی و یـا ز لغمانیــــم — یـا ز بغـــلان و یـا ز پـــروانیم
فرض خود خــد مت و طن دانیـم — همـــه اولاد قـــــوم افغانیــــم
خاک ما خاک سبز و شاداب است — صـاحـب نعمت فـــراوانیــــم

کوه و دشت وطن گلستان است　　　ما نگهبان این گلستانیم

درس ما درس کوشش وکار است

ما کتاب حیات می‌خوانیم

بخوان و بنویس

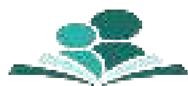
- درس را خاموشانه بخوانید و کلمه‌های جدید آن را یادداشت نمایید.
- کلمه‌های هم‌وزن درس را مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- کلمه‌های (نهالان، شاداب، کوشش و حیات) را در جمله‌های مناسب به کار برده. روی تخته بنویسید.

بشنو و بگو

- در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث کنید.
- سعی و تلاش در زنده‌گی سبب چه می‌شود؟
- کلمه‌های هم‌وزن در بیت زیر، کدام‌ها اند:

ما نهالان باغ عرفانیم　　　زادۀ خاک پاک افغانیم

به دوستانت بگو

طفل امروز و مرد فرداییم　　　درس خدمت به خاک می‌خوانیم

کارخانه‌گی

یک مقاله در مورد کار و کوشش در کتابچه‌های خود بنویسید.

کاپیسا

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با قدامت تاریخی ولایت کاپیسا آشنا شده و اسم‌های خاص و عام را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- به نظر شما تصویر بالا از کدام ولایت افغانستان است؟
- ولایت کاپیسا در کدام سمت کابل موقعیت دارد؟

ولایت کاپیسا در ٦٥ کیلو متری شمال‌شرق کابل و اقع گردیده است. این ولایت حدود ۳۰۰۰ سال قدامت تاریخی دارد. پیشینۀ تاریخی کاپیسا به دوران کنشکای بزرگ، امپراتوری کوشانی‌ها و همچنان دوران بودایی یونان باختری

می‌رسد. کاپیسا در آن زمان به عنوان پایتخت تابستانی کنشکا انتخاب شده بود. کاپیسا یکی از مناطق باستانی کشور ما بوده که محمودراقی مرکز آن می‌باشد. این ولایت متشکل از ولسوالی‌های حصهٔ اول کوهستان، حصهٔ دوم کوهستان، نجراب، تگاب، اله‌سای و کوه‌بند است.

کاپیسا با داشتن جاهای تاریخی و آب و هوای خوش همیشه مورد توجه سیاحان بوده است. از جملهٔ نقاط دیدنی و تاریخی آن می‌توان از خُم زرگر، کوه ریگ روان، تپهٔ حصارک، برج عبدالله و منظرهٔ زیبا و خوش آب و هوای صیاد نام برد که مردم همیشه برای تفریح و سرگرمی به آن‌جا می‌روند.

این خِطهٔ باستانی دانشمندان، نویسنده‌گان و شاعران توانایی چون: استاد خلیل‌الله خلیلی، میرغلام محمد غلامی کوهستانی نویسندهٔ کتاب جنگنامهٔ غلامی، محمد غفور غفوری و... را در آغوش پرمهر خود پرورانده است. از شخصیت‌های ملی و تاریخی آن می‌توان از غازی میرمسجدی خان کوهستانی نام برد که در جنگ اول افغان و انگلیس رهبری قیام مردمی را به عهده داشت و افتخارات زیادی را نصیب کشور ما کرد.

تصویری را که در زیر مشاهده می‌کنید یکی از آثار به دست آمده از منطقهٔ خُم زرگرکوهستان است.

تندیس فروهر (فرشته) با دو بال آتشین، دورهٔ میترایی و کیانی.
(حدود ۱۰۰۰ ق.م) کاپیسا، افغانستان– موزهٔ گیومه پاریس

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید.
- دو شاگرد متن درس را با آواز بلند در مقابل صنف بخوانند.
- اسم‌های خاص و عام را در متن درس مشخص کرده و در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر متن درس را روی تخته املا بنویسید.

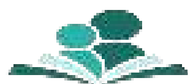
بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.

- درگروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- قدامت تاریخی ولایت کاپیسا به چه زمانی بر می‌گردد؟
- میرمسجدی خان کی بود؟
- کلمه‌های زیر اسم عام اند یا خاص؟

(کاپیسا، میرمسجدی و صیاد)

به دوستانت بگو

- با هوای نفس خود نبرد کنید تا مالک وجود خود گردید.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	قدامت	کهنه‌گی، سابقه	۳	سیاحان	جهان‌گردان
۲	کوشانی‌ها	نام یکی از امپراتوری‌های بزرگ آریانا	۴	کنشکا	امپراتورکوشانی‌ها

کارخانه‌گی

کلمه‌های (سیاحان، قدامت و تاریخی) را در جمله‌های مناسب ادبی به کار برده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

پنبه

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، اهمیت اقتصادی پنبه را بدانند ونشانهٔ کامه را در متن درس مشخص کنند.

پرسش‌ها

- در تصویرها چه می‌بینید؟
- به نظر شما، از پنبه چه چیزها به دست می‌آید؟

پنبه را که به نام طلای سفید نیز یاد می‌کنند؛ پنبه نبات بسیار با اهمیت صنعتی در جهان است. این نبات بار اول در مصر قدیم در اطراف دریای نیل زرع گردیده بود و مردم از آن استفاده می‌کردند. با گذشت روزگار کشت آن در دیگر جاها رواج پیدا کرد که خوشبختانه این نبات در اکثر مناطق کشور عزیز ما نیز زرع می‌شود.

نواحی عمدهٔ کشت پنبه در افغانستان عبارت اند از: ولایت‌های تخار، کندز،

بغلان، سمنگان، بلخ، کاپیسا و هلمند می‌باشد؛ همچنان در دیگر مناطق کشور ما نیز پنبه به اندازهٔ ضرورت کشت می‌گردد.

پنبهٔ ولایت هلمند از شهرت فوق‌العاده برخوردار است. کشت پنبه به هوای گرم ضرورت دارد. پنبه را در اواسط بهار در جویه‌های طولانی کشت می‌کنند که بته‌های پنبه در آن جویه‌ها، بزرگ شده غوزه می‌کشند و یکی بعد از دیگر شروع به شگفتن می‌کنند. موسم بهره‌برداری حاصل پنبه فصل خزان است.

دهقانان به ترتیب چهار مرتبه، پنبه را از غوزه‌ها می‌چینند. پنبه توسط ماشین‌های مخصوص از دانه‌های آن جدا می‌شود، هر قدر الیاف پنبه دراز باشد، به همان اندازه اهمیت صنعتی آن بیشتر است. از پنبه در صنعت نساجی استفاده به عمل می‌آید. از پنبه‌دانه توسط ماشین مخصوص روغن استحصال می‌نمایند. مواد فضله یا باقی‌مانده پنبه‌دانه که به نام کنجاره یاد می‌شود، برای غذای حیوان‌ها استفاده می‌گردد.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- جای کاربرد کامه را در متن نشان داده و سپس در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند سطر از متن درس را روی تخته املا بنویسید.

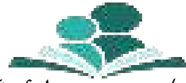

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- از پنبه‌دانه چه چیز به دست می‌آید؟
- کامه به چه منظور در جمله‌ها به کار برده می‌شود؟
- پنبه چگونه کشت می‌شود؟

به دوستانت بگو

○ کامه یا ویرگول (،) نوعی نشانهٔ نگارشی است که برای فاصله میان کلمه‌ها و جمله‌ها به کار می‌رود و خواندن متن درس را آسان می‌سازد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	زرع	کشت
۲	مناطق	جمع منطقه، جاها
۳	شگفتن	باز شدن
۴	استحصال	حاصل کردن
۵	الیاف	رشته‌ها
۶	مواد فضله	چیزهای اضافی
۷	تغذیه	غذا دادن
۸	بهره برداری	فایده بردن
۹	نیلِ	نام دریایی در مصر
۱۰	غوزه	پوست بعضی ازگیاهان

کارخانه‌گی

پیرامون اهمیت پنبه یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید که کامه در آن به کار رفته باشد.

کمک و همکاری

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- اگر ما همیشه باهم دیگر همکاری کنیم، چگونه آینده‌یی خواهیم داشت؟

تعاون چشمهٔ جوشان کار است — تعاون سردی دی را بهار است

تعاون اتحادی آسمانی — تعاون افتخاری جاودانی

تعاون ره‌گشای فکر و دانش — تعاون بستر تغییر و زایش

تعاون همدلی با صبح بیدار — تعاون همنوایی با سپیدار

تعاون عطر یکرنگی فشاند — تعاون قطره در دریا کشاند

تعاون اصل و بنیان عدالت — تعاون خط پایان عداوت

بیا همسوی فطرت ره سپاریم — تعاون را به چشم دل نشانیم

ز هر بیگانه‌گی دوری گزینیم — ز باغ آشنایی گل بچینیم

بپیوندیم با لطف خداوند — بپیماییم راه عشق و لبخند

یوسف یزدیان

بخوان و بنویس

- متن را خاموشانه بخوانید.
- کلمه‌های (تعاون، یکرنگی و لطف) را روی تخته املا بنویسید.
- متن درس را در کتابچه‌های خود املا بنویسید.

بشنو و بگو

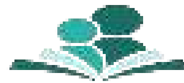

- در گروه‌ها راجع به مفهوم درس باهم بحث کنید.
- همکاری سبب چه می‌شود؟
- مفهوم بیت زیر را بیان نمایید:

بپیوندیم با لطف خداوند   بپیماییم راه عشق و لبخند

- مفهوم کلی درس چیست؟

به دوستانت بگو

تعاون اصل و بنیان عدالت   تعاون خط پایان عداوت

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	تعاون	یکدیگر را یاری کردن	۳	دی	ماه جدی
۲	بنیان	بنیاد، اساس، پایه	۴	عداوت	دشمنی

کارخانه‌گی

در مورد مفهوم درس مقاله‌یی در کتابچه‌های خود بنویسید که فعل حال در آن به کار رفته باشد.

پند لقمان حکیم به فرزندش

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت پند را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- عمل به پندها و نصایح بزرگان سبب چه می‌شود؟

فرزندم: هزار حکمت آموختم که از آن چهارصد حکمت انتخاب کردم و از آن چهارصد حکمت، هشت کلمه برگزیدم.

دو چیز را هرگز فراموش مکن!

۱- خدا را ۲- مرگ را

دوچیز را همیشه فراموش کن! به کسی‌که خوبی کردی. کسی‌که به تو بدی کرد.

و چهار چیز دیگر این‌که: به مجلسی وارد شدی زبان نگهدار، به سفره‌یی وارد شدی شکم نگهدار، به خانه‌یی وارد شدی چشم نگهدار، به نماز ایستادی دل نگهدار.

بخوان و بنویس

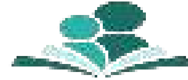
- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- چند شاگرد مفهوم درس را با زبان ساده بیان نمایند.
- کلمه‌های (حکمت، سفره و نماز) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.
- جمله‌های زیر را در کتابچه‌های خود بنویسید و جاهای خالی آن را با کلمه‌های داخل چوکات تکمیل نمایید:

زبان، شکم، چشم، دل

- به مجلسی وارد شدی.......... نگهدار
- به سفره‌یی وارد شدی........ نگهدار
- به خانه‌یی وارد شدی.......... نگهدار
- به نماز ایستادی.......... نگهدار

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- مفهوم جملهٔ زیر چیست؟
- به نماز ایستادی دل نگهدار.
- پیام درس را با زبان ساده بیان کنید؟

به دوستانت بگو

– نظر به برخی روایات، لقمان حکیم غلام سیاه پوستی بود که در قرن ششم قبل از میلاد در سودان امروزی می‌زیست. او از دلی روشن، فکری باز و ایمانی استوار برخوردار بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	حکمت	کمال، دانش	۳	برگزیدن	انتخاب کردن
۲	جامع	کامل، فراگیر	۴	سفره	دسترخوان

کارخانه‌گی

متن درس را حفظ نموده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

ابراهیم صفا

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و با شاعران معاصر کشور خود آشنا شوند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید، ابراهیم صفا کی بود؟

محمد ابراهیم صفا فرزند محمد صفر در سال ۱۲۸۵ هجری خورشیدی در کابل زاده شد. علوم متداول را نزد استادان همان زمان کسب کرد و در سال ۱۳۱۰ هـ.ش. برای آموزش بیشتر به هندوستان رفت. صفا وقتی از هند برگشت، به کارهای اداری در وزارت معارف و وزارت خارجهٔ آن زمان توظیف شد. بین سال‌های ۱۳۱۱ تا ۱۳۲۵ هـ ش. محبوس گردید و بعد از رهایی از حبس دو باره

به وظایف مختلف در حکومت آن وقت گماشته شد. در سال ۱۳۳۲ هـ‌ش. به حیث مدیر مسؤول روزنامهٔ اصلاح مؤظف و در همان سال به تقاعد سوق داده شد.

ابراهیم صفا علاوه بر کارهای اداری در نویسنده‌گی و شاعری نیز دست بلند داشت که آثار گرانقدرش در اکثر جریده‌ها، مجله‌ها و دیگر نشریه‌های کشور به نشر رسیده است. از آثار قلمی او تنها دو اثر ارزشمندش به نام‌های: «مختصر منطق» و «نوای کهسار» طبع و نشر شده است.

این نویسنده ماهر و شاعر چیره دست وطن ما، در سال ۱۳۵۹ هـ‌ش. وفات کرد.

نمونهٔ سخن:

لالهٔ آزاد

من لالـهٔ آزادم، خـودرویـم و خـودبـویـم
در دشت مـکان دارم، هـم‌فطرت آهـویـم
آبـم نـم بـاران است، فـارغ ز لـب جویـم
تنگ است محیط آنـجا،در باغ نمی‌رویـم
مـن لالـهٔ آزادم، خـود رویـم و خود بویم
از خون رگ خویـش است،گررنگ به رخ دارم
مـشاطـه نمی‌خـواهـد، زیـبایـی رخسارم
بـر سـاقـهٔ خـود ثابت، فـارغ ز مددگارم
نـی در طلـب یـارم، نـی در غـم اغیارم
مـن لالـهٔ آزادم، خـودرویـم و خودبویم

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید.
- متن شعر را با آواز بلند بخوانید و معنا کنید.
- کلمه‌های (فطرت، محیط، مشاطه) را روی تخته املا بنویسید.
- بیت زیر را در کتابچه‌های خود تکمیل کنید:

آبـم نـم........ است، فـارغ ز........ جــویـم

تـنگ اسـت........... آنـجا،در......... نمی‌رویـم

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- ابراهیم صفا کی بود؟
- از شعر لالۀ آزاد فعل، اسم و ضمیر را بیرون‌نویس کنید.
- آثار مشهور ابراهیم صفا کدام‌ها اند؟
- منظور شاعر از بیت زیر چه است؟

من لالۀ آزادم، خود رویم و خود بویم

در دشت مکان دارم، هم فطرت آهویم

به دوستانت بگو

- از آثار قلمی ابراهیم صفا تنها دو اثر ارزشمندش به نام‌های:«مختصر منطق» و «نوای کهسار» طبع و نشر شده است.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنی
۱	متداول	مروج
۲	محبوس	حبس، بندی
۳	گماشته شد	مقرر شد
۴	تقاعد	باز نشسته شدن از وظیفه رسمی
۵	فطرت	طبیعت، ذات
۶	مشاطه	آرایش‌گر
۷	ساقه	کمر، میان
۸	ثابت	جابجا، برقرار
۹	اغیار	بیگانه‌گان، دشمنان
۱۰	چیره‌دست	توانا

نمونهٔ سخن ابراهیم صفا را در کتابچه‌های خود رونویس کنید.

پند پدر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، ارزش و اهمیت پند و نصیحت پدر را بدانند و کلمه‌های هم‌وزن شعر را مشخص کنند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- دقت و عملی نمودن کدام گفته‌ها ما را کامیاب و سربلند می‌گرداند؟

الا ای نازنین فرزند دلبند　　بزرگی گر تو خواهی بشنو این پند

بهای یک صدف وقتی گرانست　　که اندر جوف آن دُری نهانست

صدف را بی‌گهُر قدری نباشد　　بشر را بی‌هنر صدری نباشد

برو کسب هنر کن در جوانی　　که در پیری نمی‌ماند توانی

چه خوش سعدی بگفت اندرگلستان ز قـول آن حکیـم از بهـــر جـانان

کـه جـای با هـنر بالانشینی است ولیـکن بی هـنر را لقمه چینی اسـت

مبـریک دم ز یـاد خـود خـدا را کـه بـاشی تـو مـریض و او دوا را

شـکیبا پیـشه باش و کـن مـدارا چـه با نادان چه با دشمن چـه دانا

ادب را کـن رعـایـت، تـــا تـوانی مبــــادا بــی ادب را یـــار دانــی

به باطن باش دایم مخلص و پاک به حق برگو سخــن،آرام و بی باک

زبـانت را ز بـد گفـــتن نگـهـدار سـخن شـیرین بگو کس را مـیازار

به قـولت کن وفا گربـستهیی عهد کـزان بهـتر نـیابی در جهـان شهد

مَبـَـر پـــا را فـــزونـتر از گلیمت مبر فــرمـان جـز از عقل سلیمت

مـشوهمرنگ هـرصنف و جماعت مکــن هـرگز ز ناحق هـ]م حمایت

میفشان تخـم بیعاری و هشـدار کـه بـاری تلـخ رویـد بـر سـر دار

همـیشه یـــاور افتـاده گـان بـاش به مردی رهـروی آزاده گان باش

کمی از بـارشـان بـــرگیربردوش فروتن باش و برکس فخرمفروش

برفت ازعـمرمن پنجاه وشش سال کـه تا اکنون بشد معلومم این حال

ولیکن تو مکن از عمر خود خــــرج بـبر تـوشه ز آنـچه کردمت درج

همیـشه سـالـم و پیــــروز باشی

به هرمحفل نه شب، چون روز باشی

مسعود حاجی آقاجانی معمار

بخوان و بنویس

- درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت کنید.
- شاگردان به نوبت چند سطر متن درس را با لحن و آهنگ مناسب بخوانند.
- کلمه‌های (دُر، پند و گهر) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.
- بیت‌های زیر را در کتابچه‌های تان بنویسید و تکمیل نمایید:

ادب را کـن ....، تـا تـوانی   مبـــادا............. را یـــار دانی

به....... باش دایـم........... وپاک   به حق برگو...........،آرام وبی باک

زبانت را ز......گفـــتن نگـهـدار   سـخن........... بگو......... را مـیازار

به.......... کن.....گربسـته ای عهد   کـزان بهـتر نـیابی در......... شهد

بشنو و بگو

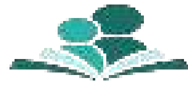
- در مورد مفهوم درس با همدیگر بحث نمایید.
- به خواندن متن درس به دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- اگر به گفته‌های پدر عمل کنیم، چه می‌شود؟
- کلمه‌های هم‌وزن ابیات زیر را مشخص نمایید:

برفت ازعـمرمن پنجاه وشش سال   که تا اکنون بشد معلوم این حال

ولیـکن تـومکن ازعمر خود خرج   بـبر تـــوشه ز آنچه کردمـت درج

- پیام اصلی درس چیست؟

به دوستانت بگو

زبانت را ز بد گفتن نگه‌دار　　سخن شیرین بگو کس را میازار

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	صدف	پوش مروارید	۹	شهد	عسل، شیرینی
۲	جوف	داخل هرچیزی	۱۰	جماعت	گروه مردم
۳	دُر	مروارید بی‌مانند	۱۱	میفشان	مریز
۴	گهر	مخفف گوهر، سنگ قیمتی	۱۲	بی‌عاری	بی‌ننگی
۵	صدر	قسمت بالای هرچیز	۱۳	هشدار	آگاه‌باش
۶	مدارا	آرامی، نرمی	۱۴	دار	درخت
۷	باطن	اصل	۱۵	توشه	اندوخته
۸	بی‌باک	بی ترس	۱۶	درج	گنجانیدن

- پیرامون مفهوم بیت زیر یک مقالهٔ کوتاه بنویسید:

مشو همرنگ هر صنف و جماعت　　مکن هرگز ز ناحق هم حمایت

حفاظت محیط زیست

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، طریق حفاظت محیط زیست را بدانند و فعل را در متن نشان دهند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- محیط زیست به کجا گفته می‌شود؟

انسان در هرجایی که زنده‌گی می‌کند و از خوبی‌های آن استفاده می‌نماید، وظیفه دارد در حفاظت و بهبودی آن سهم فعال بگیرد. محیط خود را پاک نگهدارد. در سر سبزی آن بکوشد، از آلوده شدن ماحول آن و انداختن کثافات در هر طرف به صورت جدی جلوگیری نماید. همچنان در پاک کاری، کارهای حشر و غرس نهال‌های مثمر

و غیر مثمر همکاری کند و در نگهداشتن درختان باغ‌ها و جنگل‌ها توجه نماید؛ زیرا محیط زیست پاک و سرسبز، سبب رشد سالم انسان می‌گردد.

امراض در محیط پاک و نظیف شیوع و انتشار نمی‌کنند. انسان با دانش می‌تواند زنده‌گی و صحت خود را با پاک نگهداشتن محیط زیست در مقابل امراض گوناگون وقایه نماید؛ پس بر ما لازم است تا در پاکی و صفایی محیطی که زنده‌گی می‌کنیم در پاکی و صفایی بکوشیم؛ چرا که نظافت و پاکی جزء ایمان است.

آب و هوا و خاک که در اختیار ماست

ارکان هستی اند و بهای محیط زیست

دریا و دشت و چشمه و صحرا و جویبار

هریک نشانه‌یی ز صفای محیط زیست

عطرِ گل و ترانۀ بلبل، نسیم آب

زیباترین حدیث برای محیط زیست

خواهی اگر سلامتی جسم و جان خویش

سالم بدار هم تو هوای محیط زیست

از روی جهل گر ننهی، ارج قدر خاک

نشناختی تو قدر و بهای محیط زیست

محمد رضا امیری

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- چند شاگرد متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- فعل را در متن مشخص نموده در کتابچه‌های خود بنویسید.
- چند شاگرد کلمه‌های (مثمر، محیط، حرمت، ارج و حفاظت) را روی تخته املا بنویسند.

بشنو و بگو

- پاک نگهداشتن محیط زیست به صحت و سلامت ما چه تأثیر دارد؟
- معنای کلمه‌های (غرس و شیوع) چیست؟
- در جملهٔ زیر کدام فعل به کار رفته است؟
- محیط زیست پاک و سرسبز، سبب رشد سالم انسان می‌گردد.

به دوستانت بگو

- محیط زیست بر رشد، نمو و رفتار انسان‌ها تاثیر دارد.
- محیط زیست سالم، در حیات ما انسان‌ها و دیگر زنده جان‌ها نقش مهمی دارد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	ماحول	چهار اطراف
۲	حشر	گرد آوردن مردم
۳	غرس	نشاندن، کاشتن
۴	مثمر	میوه‌دار، مفید
۵	شیوع	سرایت، نشر
۶	وقایه	حفاظت، پیش‌گیری
۷	ارکان	جمع رکن، پایه
۸	بها	قیمت، ارزش
۹	ننهی	ادا نکنی
۱۰	ارج	ارزش

کارخانه‌گی

در بارۀ اهمیت محیط زیست، چند جمله در کتابچه‌های خود بنویسید.

خوشحال خان ختک

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، با شاعران توانای زبان و ادبیات پشتو آشنا شوند.

پرسش‌ها

- در تصویر چه می‌بینید؟
- آیا با نام خوشحال‌خان ختک آشنایی دارید؟

خوشحال‌خان ختک، یکی از چهره‌های تابناک و نامدار زبان و ادبیات پشتو است. او در سال ۱۰۲۲ هجری قمری در زمان زمامداری نورالدین جهانگیر پادشاه مغول در پشاور دیده به جهان گشود و در سال ۱۱۰۰ هجری قمری وفات نمود.

خوشحال‌خان ختک در هفتاد و هشت سال زنده‌گی‌اش رنج و مشقت فراوانی را چه در زندان و چه در بیرون از زندان تجربه کرد و با وجود همهٔ دشواری‌ها توانست آثار و کتاب‌های ارزشمندی را در زمینه‌های مختلف به زبان‌های پشتو و دری از خود به‌جا بگذارد. که اینک به گونهٔ مثال از چند اثر آن نام می‌بریم:

۱- دیوان اشعار- شامل چهل هزار بیت

۲- دستارنامه- در مورد بیست خصلت و هنر انسان‌ها

۳- طب‌نامه- در مورد موضوعات طبی

٤- بازنامه - اثر منظوم

۵- فضل‌نامه - در مورد موضوعات فقهی

٦- فرخ‌نامه - در مورد قلم و شمشیر

۷- فراق‌نامه - در مورد روزهای زندان

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید و نکات مهم آن را یادداشت نمایید.
- چند تن از شاگردان متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (تابناک، ادبیات و چهره) را در جمله‌ها به کار ببرید.
- چند سطر متن درس را روی تخته املا بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- خوشحال‌خان ختک از کجا بود؟
- مشهورترین آثار خوشحال‌خان کدام‌ها اند؟

به دوستانت بگو

- اخلاق بهترین سرمایه و عالی‌ترین دارایی است.

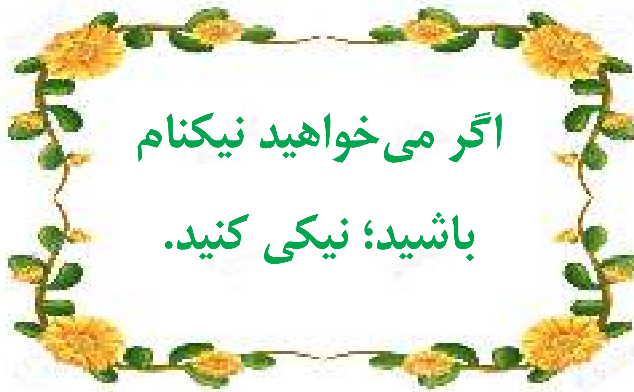
کارخانه‌گی

نام چند تن از شاعران زبان و ادبیات پشتو و دری را درکتابچه‌های خود بنویسید.

نیکی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم و محتوای آن را بدانند.

پرسش‌ها

- جملهٔ بالا چه مفهومی را افاده می‌کند؟
- چه فکر می‌کنید، نیکی سبب چه می‌شود؟

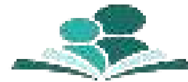
بذر نیک‌نامی بِکار تا زنده‌یی — زانکه با نیکنامی تو زیبنده‌یی
وز بدی‌ها دور باش و گوشه‌گیر — مهربانی و صداقت پیشه‌گیر
در صداقت، ثابت و آماده باش — در رفاقت، محکم و ایستاده باش
دل مرنجان و مکن خاطر پریش — مردم‌آزار را بود صد فتنه پیش
حج اکبر، دل به دست آوردن است — خواست خالق را بجا آوردن است
نیک بودن خصلت زیبا بود — خصلت خوب، کار هر دانا بود

رزاق بیان کوهستانی

بخوان و بنویس

- متن درس را با آواز بلند و لحن مناسب بخوانید.
- کلمه‌های (نیکی، بذر، فتنه و نیکنامی) را روی تخته بنویسید و معنا نمایید.
- بیت نخست شعر را اساس قرار داده و مفهوم آن را روی تخته بنویسید.

بشنو و بگو

- به خوانش متن درس دقت کنید و اشتباهات تان را اصلاح کنید.
- پیرامون مفهوم درس در گروه‌ها بحث نمایید.
- فرق نیکی با بدی در چیست؟
- پیام بیت زیر چیست؟

حج اکبر، دل به دست آوردن است　　　خواست خالق را بجا آوردن است

به دوستانت بگو

دل مرنجان و مکن خاطر پریش　　　مردم آزار را بود صد فتنه پیش

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	بذر	دانه، تخم
۲	پریش	پریشان
۳	فتنه	فساد، رنج

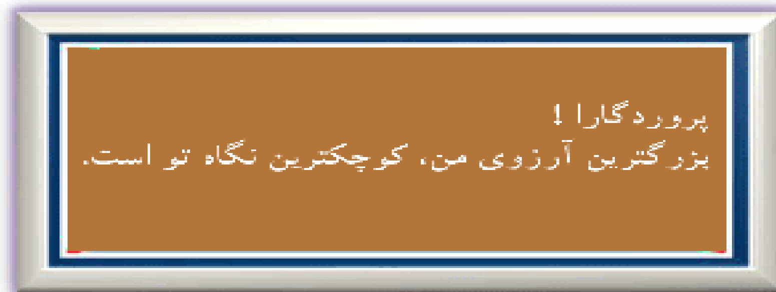

کارخانه گی

متن شعر را حفظ نموده و مفهوم آن را در کتابچه‌های خود بنویسید.

بهترین آرزو

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم و محتوای آن را بدانند و نشانه‌های نگارشی را در متن مشخص نمایند.

پرسش‌ها

- نوشتهٔ بالا چه پیامی دارد؟
- چگونه می‌توانیم آرزوهای خود را به حقیقت مبدل سازیم؟

از سقراط سؤال کردند: بزرگترین آرزویی که در دل داری، چیست؟

او در جواب گفت: بزرگترین آرزوی من این است که در بلندترین جای شهر آتن قرار گرفته، با صدای بلند به مردم بگویم:

ای دوستان، ای مردم. چرا با این حرص و تلاش خوب‌ترین سال‌های عمر تان را به جمع کردن مال و پول سپری می‌نمایید؛ ولی آن‌طوری که ضرورت است، در تعلیم و تربیت اطفال‌تان که روزی مجبور استید هست و بود خود را به آن‌ها بگذارید، همت نمی‌گمارید؟

بخوان و بنویس

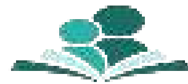
- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- بهترین آرزوی تان را در چند سطر بنویسید.
- جملهٔ زیر را مرتب نمایید و روی تخته بنویسید:

(داری، آرزویی دل بزرگترین چیست؟ که در)

بشنو و بگو

- متن درس را با دقت بشنوید و اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- سقراط کی بود؟
- در متن درس کدام نشانه‌های نوشتاری به کار رفته است؟
- پیام درس را بیان کنید.

به دوستانت بگو

- سقراط در ۴۷۰ یا ۴۶۹ پیش از میلاد در آتن به دنیا آمد. پدرش مجسمه‌ساز سرشناس بود.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	حرص	زیاده‌طلبی	۳	همت	غیرت
۲	هست و بود	تمام دارایی	۴	نمی‌گمارید	مقرر نمی‌کنید

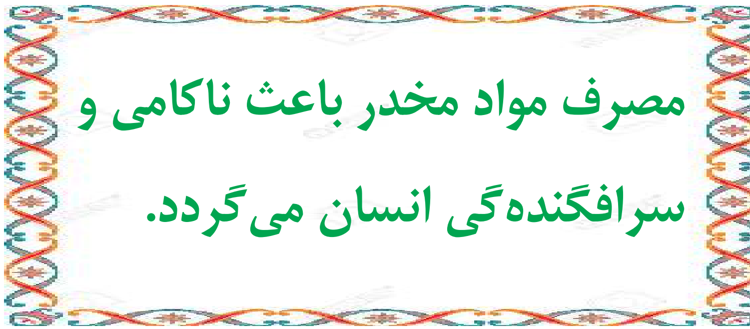

کارخانه‌گی

بهترین آرزوی خود را در یک مقالهٔ کوتاه بنویسید و نشانه‌گذاری آن را رعایت کنید.

مواد مخدر

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند و اضرار مواد مخدر را بدانند.

پرسش‌ها

- نوشتهٔ بالا چه مفهومی را افاده می‌کند؟
- به کدام چیزها مواد مخدر گفته می‌شود؟

مواد مخدر عبارت از مواد نشئه آوری است که مصرف آن برای صحت انسان مضر بوده و باعث بروز بیماری‌های گوناگون می‌گردد.

چرس، تریاک، هیرویین، مورفین، کوکایین، و... از جملهٔ مواد مخدر اند که مصرف آن بالای جسم و روح و روان انسان تأثیر منفی گذاشته و اعصاب را خراب می‌سازد. اشخاصی که به این مواد عادت دارند، ثبات فکری ندارند. هیچ کس با

آن‌ها نزدیکی و دوستی نمی‌کند. این اشخاص نه تنها باعث رنج و ناراحتی افراد خانواده و خویشاوندان خود می‌شوند؛ بلکه بار دوش جامعه نیز می‌باشد. جامعهٔ انسانی به این افراد به دیدهٔ خوب نمی‌نگرد و وجود آن‌ها را بار دوش دیگران می‌داند.

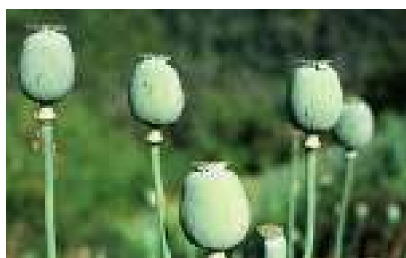
بته‌های تنباکو، چرس و تریاک نباید زرع شوند. از ورود سگرت، نسوار و شراب که در زُمرهٔ دخانیات و مسکرات قرار می‌گیرند و سبب بربادی جامعهٔ ما می‌گردند، باید به صورت جدی جلوگیری به عمل آید، تا جامعه و مردم از شر آن‌ها در امان باشند چون دین مقدس اسلام مصرف مواد مخدر را منع نموده است، ما مسلمانان نیز باید از مصرف آن دوری کنیم.

بخوان و بنویس

- متن درس را خاموشانه بخوانید.
- نکات مهم درس را درکتابچه‌های خود بنویسید و با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (مواد مخدر، جلوگیری، مضر و دانشمند) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.
- در مورد تصویرهای زیر آنچه می‌دانید بنویسید:

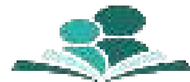

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس، با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- در گروه‌ها پیرامون مفهوم درس باهم بحث کنید.
- مصرف مواد مخدر سبب چه می‌شود؟
- دین مقدس اسلام در مورد مواد مخدر چه گفته است؟

به دوستانت بگو

- دین مقدس اسلام استعمال مواد مخدر را حرام و منع نموده است؛ پس ما مسلمانان باید از آن دوری کنیم.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا
۱	مخدر	آنچه که باعث سستی عصاب و خواب می‌شود
۲	بروز	پیدا شدن
۳	می‌نگرد	می‌بیند
۴	زرع	کشت کردن
۵	عاری	خالی

۶	دخانیات	اقسام مواد نشه‌آور دود کننده
۷	مسکرات	اقسام مواد نشه‌آور نوشیدنی

جملهٔ زیر را عنوان قرار داده، یک مقاله در کتابچه‌های خود بنویسید:

(بهترین راه دوری از مواد مخدر چیست؟)

صنعت قالین‌بافی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، مفهوم آن را بدانند.

پرسش‌ها

- در تصویرها چه می‌بینید؟
- چه فکر می‌کنید، قالین با دست بافته می‌شود یا توسط ماشین؟

صنعت قالین‌بافی در کشور ما سابقۀ بسیار طولانی دارد و در اکثر نقاط این سرزمین، مردم به بافتن قالین مشغول اند. قالین را در چوکات مخصوص آن که کارگاه نامیده می‌شود، مرتب می‌سازند و می‌بافند. در بافتن قالین از پشم گوسفند استفاده می‌گردد.

ولایت‌های، کندز، بلخ، جوزجان، فاریاب، سرپل در بافت و تولید قالین شهرت به سزایی دارند. در افغانستان ترکمن‌ها در قالین بافی مهارت بیشتری دارند.

قالین به اندازه‌های مختلف بافته می‌شود که به نام‌های قالین کلان، قالین خورد، پشتی، قالینچه، سردوشکی‌های قالینچه‌یی و جای‌نماز یاد می‌شود. قالین‌بافان نظر به ذوق و علاقۀ خود طرح‌ها، تصویرها و گل‌های مختلف را در قالین نقش

می‌نمایند تا قالین گونه‌های زیبا و رنگارنگ پیدا کند.

قالین افغانی از شهرت فوق‌العاده‌یی برخوردار است. عرضهٔ قالین افغانی در بازارهای بزرگ جهانی مشتریان زیادی دارد و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

هر سال از کشور ما به هزاران متر مربع قالین، به کشورهای مختلف جهان صادر می‌شود. از محصول آن عایدات زیادی نصیب هموطنان عزیز ما می‌گردد. شاعری در وصف قالین‌باف چنین سروده است:

رگ گل تار قالین تو باشد   جهان بازار قالین تو باشد

ولی دانم که فقرو نامرادی   نهان در دار قالین تو باشد

* * *

ستاره، آسمان، مهتاب خُفته   شتاب ماهیان در آب خُفته

بود دستان قالین‌باف بیدار   اگرچه در نگاهش خواب خُفته

دکتور ش. دیباج

بخوان و بنویس

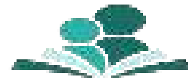
- متن درس را با آواز بلند بخوانید.
- کلمه‌های (صنعت، قالین و بلخ) را در جمله‌های مناسب به کار ببرید.
- برداشت‌تان را از مفهوم درس در کتابچه‌های تان بنویسید.

بشنو و بگو

- به خواندن متن درس با دقت گوش فرا داده، اشتباهات خود را اصلاح نمایید.
- قالین چگونه بافته می‌شود؟
- قالین وطن ما در دنیا از چه شهرتی برخوردار است؟
- منظور شاعر از دوبیتی زیر چیست؟

ستاره، آسمان، مهتاب خفته | شتاب ماهیان در آب خفته
بود دستان قالین باف بیدار | اگرچه درنگاهش خواب خفته

به دوستانت بگو

- قالین افغانی از شهرت فوق‌العاده‌یی برخوردار است. قالین افغانی در بازارهای بزرگ جهانی، مشتریان زیادی دارد و مورد استفاده قرار می‌گیرد.

لغت‌ها

شماره	لغت	معنا	شماره	لغت	معنا
۱	مرتب	به ترتیب	۴	دار	در اینجا به معنای دستگاه قالین بافی
۲	مشتریان	خریداران	۵	عرضه	تقدیم
۳	نهان	پنهان	۶	خُفته	خوابیده

کارخانه‌گی

مفهوم درس را در دو سطر خلاصه کرده، در کتابچه‌های خود بنویسید.

رخصتی زمستانی

هدف: شاگردان متن درس را بخوانند، بنویسند، استفاده درست از رخصتی زمستانی را بدانند.

پرسش‌ها

○ از رخصتی زمستانی چگونه باید استفاده کرد؟

می‌گویند: «وقت طلا است». رخصتی زمستانی فرصت خوبی برای درس خواندن و آماده شدن به صنف بعدی است و استفاده درست از آن باعث پیشرفت و کامیابی می‌شود.

شاگردان عزیز!

روزهای رخصتی زمستانی، بهترین زمان برای تلاش، کار و کوشش و استراحت است؛ یعنی از یک طرف می‌توانیم خوب درس بخوانیم و از طرف دیگر هم اندکی استراحت نماییم، تا با اعصاب آرام برای صنف بعدی آماده‌گی بگیریم؛ زیرا استفاده

درست از وقت، انسان را به سعادت و خوشبختی می‌رساند.

در هنگام رخصتی زمستانی ما در پهلوی این که کتاب‌های درسی صنف بعدی را مطالعه می‌کنیم، باید یکی از حرفه‌های خوب؛ مانند: نجاری، خیاطی، رسامی، خطاطی و غیره را نیز بیاموزیم، تا بتوانیم برای خانواده و مردم خود خدمت نماییم و همچنان از عاید آن استفاده کنیم.

بنابر این وقت را غنمیت بشماریم و با استفادهٔ درست از آن روزهای خود را با کارهای خیر و سودمند پُرکنیم. درس‌های خود را خوب بخوانیم تا در تمام مضامین نمرهٔ عالی به دست آورده همیشه کوشش کنیم تا اوقات گران‌بها و مهم زنده‌گی ما، بیهوده از دست نرود.

بخوان و بنویس

- متن را خاموشانه بخوانید.
- چند شاگرد به نوبت متن درس را با آواز بلند بخوانند.
- کلمه‌های (حرفه، خیاطی، خطاطی و رسامی) را روی تخته بنویسید و معنا کنید.

○ برداشت تان را از متن درس بنویسید.

بشنو و بگو

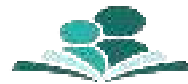
○ در رخصتی زمستان کدام کارها را انجام می‌دهید؟

○ ارزش استفاده درست از رخصتی را بیان دارید؟

○ از متنی که خواندید، چه آموختید؟

○ چگونه می‌توان از وقت استفادهٔ درست نمود؟

به دوستانت بگو

می‌گویند وقت طلا است، رخصتی زمستانی بستر خوبی برای درس خواندن و آماده شدن به صنف بعدی است و استفاده درست از آن باعث پیشرفت و کامیابی ما می‌شود.

ترانۀ معارف

افغـــانستـــــان مـــــا جــان و جهان مــــــا
ای هســـت و بـود ما ای تـــارو پـود مـــــا

اهل معــارفیم، تعلیــــــــــم کــــــارما
علم اســت شعــار ما، بس افتخـــار ما

بد خـواه ظلــمتیـــــــم ضـدجـهالتیـــــــــــم
در کسـب‌معــرفــت بــا عـــزم و همتیـــــم

اهل معـارفیم، تعلیـــــــــم کـــارما
علم است شعــار مــا، بس افتخار مــا

مــا کــار می‌کـنیـــم پیکارمی‌کنیــــــــــــم
بار دیگـــــرتـــــــرا گلـــزار می‌کنیــــم

اهل معـارفیم، تعلیـــم کـــــــارما
علم اســت شعــار مــا، بس افتخار مــا

بدگـــــر نظـــر کنـــد بــاری بـــه گلشنـــت
شـــرمنــــده دشمنت از آهنیـــــن تنت

اهل معـارفیم، تعلیـــم کــــارما
علم اســت شعار ما، بــس افتخــار مــا

حافــظ تــــرا خدا ای مـهــد آریــــا
اینســـت روز و شــب مــارا همین دعــــا

اهل معـارفیم، تعلیــــــــم کـــار ما
عـلم است شعـار مــا، بـــس افتخار ما

(سید محی الدین راعی)